

Perhetyön käytännön ja käsitteiden eroavaisuudet

Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain näkökulmista

Juho Hytönen ja Milla Liimatainen

Opinnäytetyö

Toukokuu 2018

Sosiaali-, terveys-, ja liikunta-ala

Sosionomi (AMK), sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijä(t) Hytönen Juhon, Liimatainen Milla	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Toukokuu 2018
	Sivumäärä 58	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Perhetyön käytännön ja käsitteiden eroavaisuudet Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain näkökulmista		
Tutkinto-ohjelma Sosionomi (AMK) tutkinto-ohjelma		
Työn ohjaaja(t) Kiiskilä, Taja & Kuukkanen, Tiina		
Toimeksiantaja(t) KSLAPE, Keski-Suomen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma		
Tiivistelmä <p>Uudistunut sosiaalihuoltolaki tuli voimaan 1.4.2015. Sen yhtenä tavoitteena oli siirtää lastensuojelulaista avohuollon palveluita sosiaalihuoltolain mukaisiksi, erityisesti varhaisen tuen ja ennalta ehkäisevien palveluiden osalta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää miten uudistetun sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaista perhetyötä toteutetaan Jyväskylän ja Äänekosken kunnissa. Tavoitteena oli tarkastella, mitkä perusteet vaikuttavat uudistetun sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaisen perhetyön tarjoamiseen asiakkaalle. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, eroaako käytännöt Jyväskylän ja Äänekosken kunnissa.</p> <p>Opinnäytetyö oli kvalitatiivinen ja aineisto analysoitiin teemoittelemalla. Aineisto hankittiin sähköisen kyselyn avulla, ja siihen vastasi 11 työntekijää Jyväskylän sekä Äänekosken kunnista. Sähköinen kysely koostui sekä monivalinta- että avoimista kysymyksistä. Kyselylomake tehtiin yhteistyössä Keski-Suomen Lapsi – ja perhepalveluiden muutosohjelman Jyväskylän työntekijöiden kanssa.</p> <p>Tutkimuksessa selvisi, että lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön muodot ovat hyvin saman tyyliisiä. Lastensuojelulain mukaisessa perhetyössä korostuu enemmän työskentelyn tavoitteellisuus, ja asiakkuuden pituudet ovat pidempiä kuin sosiaalihuoltolain mukaisessa perhetyössä. Yleisimmät syyt perhetyön alkamiselle olivat vanhempien uupumus, päihde- ja mielenterveys ongelmat sekä huoli lapsesta.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Lastensuojelulain perhetyö, lastensuojelu, sosiaalihuoltolain perhetyö, sosiaalihuolto		
Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Hytonen Juho, Liimatainen Milla	Type of publication Bachelor's thesis	Date May 2018 Language of publication: Finnish
	Number of pages 58	Permission for web publication: x
Title of publication Differences in practice and concepts in family work From the perspective of the Social Welfare Act and Child Welfare Act		
Degree programme Social services		
Supervisor(s) Kiiskila, Taja & Kuukkanen, Tiina		
Assigned by Central Finland Children and Family Services Change Program		
Abstract <p>The Reformed Social Welfare Act became effective on the 1st of April 2015. One of its objectives was to transfer community services from the Child Welfare Act to the Social Welfare Act, especially early support services and preventive services. The purpose of the study was to examine how family work was implemented in the municipalities of Jyväskylä and Aasekoski according to the reformed Social Welfare Act and the Child Welfare Act. The aim was to examine which criteria would affect the provision of the family work according to the reformed Social Welfare Act and the Child Welfare Act. Another aim was to determine whether there were differences between the practices in the municipalities of Jyväskylä and Aasekoski.</p> <p>The thesis had a qualitative research approach, and the data was analyzed by using themes. The data was obtained by using an online survey that was answered by 11 employees from the municipalities of Jyväskylä and Aasekoski. The survey consisted of multiple choice and open questions. The questionnaire was made in co-operation with the Central Finland Children and Family Services Change Program in Jyväskylä.</p> <p>According to the results, the forms of family work were quite identical under the Child Welfare Act and the Social Welfare Act. The Child Welfare Act emphasizes more goal-oriented work, and the customer relationship is longer than in the family work under the Social Welfare Act. The most common reasons for starting family work were parental exhaustion, substance abuse and mental health problems and concerns for the child.</p>		
Keywords/tags Family work for Child Welfare Act, child welfare, family work of the Social Welfare Act, social welfare		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Sosiaalihuolto	4
	2.1 Sosiaalihuoltolain tarkoitus	4
	2.2 Perheiden asiakkuuden synty sosiaalihuollon asiakkaana	7
3	Lastensuojelu	9
	3.1 Lastensuojelulain tarkoitus	10
	3.2 Perheen asiakkuuden synty lastensuojelun asiakkaana	12
	3.3 Lastensuojelun avohuollon tukitoimet.....	14
4	Perhetyö	16
	4.1 Perhe.....	18
	4.2 Vanhemmuuden haasteet.....	20
	4.3 Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö.....	22
	4.4 Lastensuojelulain mukainen perhetyö	25
5	Tutkimuksen toteutus	29
	5.1 Tarkoitus ja tavoite	29
	5.2 Kohderyhmä.....	29
	5.3 Tutkimuksen luonne ja aineiston hankinta	30
	5.4 Aineiston analysointi	31
	5.5 Eettisyys ja luotettavuus.....	33
6	Tutkimuksen tulokset	35
	6.1 Esitiedot vastaajista	35
	6.2 Miten perhetyön muodot eroavat toisistaan	37
	6.3 Perhetyön alkamisen perusteet	42

6.4 Johtopäätökset perhetyön eroista Jyväskylässä ja Äänekoskella	44
7 Pohdinta	46
Lähteet	49
Liitteet.....	55
Liite 1. Sähköinen kysely	55
Liite 2. Saatekirje	58
Kuvio 1. Aineiston teemat.....	33
Kuvio 2. Vastaajien ammattinimikkeet	35
Kuvio 3. Vastaajien työsuhteen pituus.....	36
Kuvio 4. Vastaajien työtehtävän luonne	36
Kuvio 5. Perhetyön toimintaympäristöt	37

1 Johdanto

Opinnäytetyö tehdään yhteistyössä Keski-Suomen Lapsi – ja perhepalveluiden muutosohjelman kanssa. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma on yksi Suomen hallituksen kärkihankkeita ja toiminta-aika on vuosina 2016-2018 (Hämeen-Anttila 2017). Tutkimukselle on tarvetta, koska sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaista perhetyön eroja kunnissa on tutkittu vähän uuden sosiaalihuoltolain astuttua voimaan 1.4.2015.

Uudistetun sosiaalihuoltolain astuttua voimaan vuonna 2015, tuli muutoksia myös perhetyön palveluihin. Näiden muutosten jälkeen lastensuojelun mukaista perhetyötä on ollut mahdollisuus saada myös sosiaalihuoltolain puitteissa. Laissa määriteltyä perhetyötä tulkitaan tällä hetkellä hyvin eritavoilla ja käytännöt ovat hyvin erilaisia ammattilaisten keskuudessa. Perhetyötä tekevät ammattilaiset ovat kokeneet määrittelyn hyvin vaikeaksi. (Alatalo, Lappi ja Petrelius 2017, 13, 17). Uudistettu sosiaalihuoltolaki on vaikuttanut asiakas määrien laskuun lastensuojelussa, kuitenkin se ei ole saanut aikaan merkittävää asiakas määrien pysähtymistä (Heinonen 2016). Yhteistyökumppani ja tekijät kokivat, että aiheeseen tarvitaan käytäntöjen sekä käsitteiden määrittelyä kuntien välillä. Opinnäytetyön kohdekunniksi valitsimme Jyväskylän ja Äänekosken kunnat, sekä Saarikan perusturvaliikelaitoksen. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten uudistetun sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaista perhetyötä toteutetaan Jyväskylän ja Äänekosken kunnissa, sekä Saarikan perusturvaliikelaitoksessa. Tavoitteena on tarkastella, mitkä perusteet vaikuttavat uudistetun sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaisen perhetyön tarjoamiseen asiakkaalle. Lisäksi selvittää eroaako käytännöt Jyväskylän ja Äänekosken kunnissa sekä Saarikan perusturvaliikelaitoksessa.

Lastensuojelulain mukaista perhetyötä kutsutaan usein myös intensiiviseksi tai tehostetuksi perhetyöksi. Tässä opinnäytetyössä lastensuojeluun perustuvaan perhetyötä kutsutaan nimellä lastensuojelulain mukainen perhetyö. (L 417/2007.)

2 Sosiaalihuolto

2.1 Sosiaalihuoltolain tarkoitus

Perustuslain 19 § mukaan jokaisella Suomen kansalaisella on oikeus sosiaaliturvaan. Lain keskeisimpänä tarkoituksena on turvata oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon, jos henkilö ei ole itse kykeneväinen luomaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa. Laki oikeuttaa jokaiselle perustoimeentulon: sairauden, työttömyyden, työkyvyttömyyden, lapsen syntymän, ikääntymisen tai huoltajan menetyksen vuoksi. Julkisen vallan on edistettävä väestön terveyttä, sekä taattava riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut jokaiselle, sen mukaan mitä lait niistä tarkemmin säätelevät. Perheiden ja muiden tahojen, jotka vastaavat lasten huolenpidosta on saatava julkisen vallan tukea lapsen hyvinvoinnin ja yksilöllisen kasvun turvaksi. Jokaisella ihmisellä on oikeus asuntoon, sekä asumisen järjestämiseen itsenäisesti ja julkisen vallan tehtävänä on edesauttaa tätä oikeutta. (Saraviita 2000, 165.)

Suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä muodostuu kahdesta pääkohdasta: sosiaalihuollosta ja toimeentuloturvasta. Sosiaalihuoltoon kuuluu sosiaalipalvelut ja osa toimeentuloturvasta. Toimeentuloturva turvaa kolmea keskeisintä toimeentuloa jotka ovat työttömyys, palkka ja eläketurva. (Sosiaalihuolto Suomessa 2006.) Lakisääteiset sosiaalipalvelut tulee järjestää sosiaalihuoltolain

mukaisesti kaikille kansalaisille tasapuolisesti. Sosiaalihuollon toteutumisen järjestämisestä vastaavat Suomessa kunnat tai kuntayhtymät. Sosiaalipalvelut voidaan järjestää kunnan tai kuntayhtymän toimesta tai ne voidaan ostaa toisen kunnan, yksityisen sektorin tai järjestöjen kautta. (Sosiaalihuollon toteuttaminen 2016).

Uudistunut sosiaalihuoltolaki (1301/2014) on tullut voimaan 1.4.2015. ja sen tarkoitus on jaoteltu lain 1 pykälässä viiden kohdan mukaan:

- 1) *”edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta;*
- 2) *vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta;*
- 3) *turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet;*
- 4) *edistää asiakaskeskeisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa;*
- 5) *parantaa yhteistyötä sosiaalihuollon ja kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden välillä 1-4 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi; ”*

(L 1301/2014.)

Puromäen, Hyryn, Kuusion, Tuusan ja Karjalaisen (2016) tekemän kuntakyselyn raportin mukaan, 78% vastaajista koki uudistetun sosiaalihuoltolain selkeänä ja johdonmukaisena lakina. Uudistettua lakia pidettiin selkeänä ja johdonmukaisena, mutta erityisenä haasteena koettiin lain toimeenpanemisen ohjaamista, johon 52% vastaajista koki, ettei ole saanut riittävää ohjausta. Kysely toimitettiin Suomen kaikille kunnille, sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymille ja yhteistoiminta-alueille, pois lukien Ahvenanmaa. Kyselyn vastaajat koostuivat pääosin palvelujohtajista, toimialuejohtajista, esimiehistä ja

asiakastyötä tekevistä henkilöistä. Kyselyyn vastausprosentti kattoi 60% Manner-Suomen kunnista, pois lukien Ahvenanmaa. (Puromäki, Hyry, Kuusio, Tuusa ja Karjalainen 2016, 18-21.)

Sosiaalihuolto on osa perustuslaissa määrättyä oikeutta jokaisen kansalaisen sosiaaliturvaan. Uudistetun sosiaalihuoltolain tärkeimmiksi tehtäviksi nousivat perustuslain 19 §:n toteutumisen varmistaminen julkisen vallan kautta. Valmisteltaessa uudistettua sosiaalihuoltolakia, sen kulmakivinä ovat olleet periaatteet kansallisen sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisestä ja turvaamisesta, syrjäytymisen ja eri arvoisuuden vähentämisestä, sekä asiakaslähtöisen toiminnan varmistamisesta eettisyyttä ja ihmisarvoja kunnioittaen. Lisäksi tarkoituksena on ollut siirtää lastensuojelulaista sosiaalihuoltolain alle erilaisia avohuollon palveluita. Palvelut ovat varhaisen tuen sekä ennaltaehkäisevän tuen palveluita. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 13-15; Kurttila 2014.)

Hyvän sosiaalihuollon järjestämisen edellytyksenä on asiakkaan edun mukainen toiminta tehtäessä asiakkaan asioista päätöksiä tai ratkaisuja. Se tarkoittaa asiakkaan kuulemistä ja hänen toiveiden huomioon ottamista häntä koskevissa asioissa sekä oikeudenmukaista kohtelua (Sosiaalihuollon toteuttaminen, 2016). Sosiaalihuoltolain 41§ määrittää monialaisesta yhteistyöstä eri tahojen kesken. Keskeisimpänä tarkoituksena on sosiaalihuollon toteutuminen yhteistyön kautta asiakkaan edun mukaiseksi toiminnaksi. Sosiaalihuollosta vastaavan viranomaisen tavoitteena on varmistaa, että asiakkaana oleva henkilö saa palvelutarpeen arvioinnissa, päätösten tekemisessä ja itse sosiaalihuollon toteutumisessa tarpeellisen asiantuntemuksen ja osaamisen. Monialaista yhteistyötä tehdään sosiaalihuollon- ja muiden palveluiden viranomaisen, eri asiantuntijoiden sekä asiakkaana olevan henkilön omaisten ja muiden läheisten kesken. (L 1301/2014, 41§.)

Sinkon ja Muurosen (2013, 5, 32) tekemän kyselyn lastensuojelun sosiaalityöntekijöille ja sosiaaliohjaajille mukaan, 67% vastaajista koki, että yhteistyötä tulee kehittää, sekä vahvistaa lastensuojelun ja muiden viranomaisten välillä. Lisäksi 49% vastaajista kehittäisi lapsen oikeuksien ja osallisuuden toteutumista. Kysely on toteutettu Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentialle vuonna 2013 ja siihen vastasi yhteensä 446 sosiaalityöntekijää sekä sosiaaliohjaajaa.

2.2 Perheiden asiakkuuden synty sosiaalihuollon asiakkaana

Asiakkuusprosessi käynnistyy sosiaalihuoltolain mukaisesti siitä, kun sosiaalihuoltoasia tulee tietoutteen kunnan sosiaalihuollon työntekijälle. Avun tarpeessa oleva henkilö nostaa itse tuen tarpeensa esille jonkin palvelun yhteydessä, kuten terveydenhuollossa tai sosiaalihuoltoasia tulee työntekijälle tietoutteen hakemuksella. Sosiaalihuoltoasia voi nousta myös esille työntekijän huomattessa avun tarpeessa olevan henkilön tai perheen työtehtävissään. Tavoitteena on saada tukea tarvitseva henkilö tai perhe ehkäisevien palveluiden piiriin korjaavien palveluiden sijaan. Ilmoitusvelvollisuus sosiaalihuollon tuen tarpeesta olevista henkilöistä tai perheistä on heillä, jotka työtehtävissään kuuluvat terveydenhuollon, sosiaalitoimen, lasten päivähoidon, opetustoimen, poliisin ja tullin, hätäkeskuksen ja pelastustoimen sekä ulosottoviranomaisen ja Kansaneläkelaitoksen ammattihenkilöihin. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 103-107.)

Kunnan sosiaalihuollosta vastaavan työntekijän on aloitettava viipymättä palvelutarpeen arviointi, kun hän saa tietoonsa tilanteen, joka edellyttää sosiaalihuollon mukaisten palveluiden arvioimista henkilölle tai perheelle. Samassa

yhteydessä tulee välittömästi arvioida avun tarpeen kiireellisyys ja tarvittaessa reagoida tähän. Siitä hetkestä, kun työntekijä saa ilmoituksen, on hänen seitsemän arkipäivän kuluessa aloitettava tilanearviointi. Kun kyseessä on erityistä tukea tarvitseva lapsi, on hänen tilanteensa arviointi aloitettava yllä mainitun seitsemän arkipäivän kuluessa ja saatava päätökseen kolmessa kuukaudessa arvioinnin aloituksesta. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä selvitetään lastensuojelutarve siten, kuin se on lastensuojelulaissa säädetty. Sosiaalihuollollisissa asioissa palvelutarpeen arviointi on jokaisen oikeus. Tilanteissa, joissa palvelun saanti on tilapäistä tai kertaluontoista voi palvelutarpeen arviointi olla tarpeetonta. (L 1301/2014, 34§ ja 36§; Palvelutarpeen arviointi 2018.)

Sosiaalihuoltolaki painottaa antamaan erityistä huomiota lapsen tai nuoren mielipiteille sekä kuulemiselle, kun sosiaalihuollon tarvetta arvioidaan tai tehdessä lasta tai nuorta koskevaa päätöstä ja itse sosiaalihuoltoa toteutettaessa. (L 1301/2014, 3§ ja 32§.)

Sosiaalihuoltolain mukaisesti asiakkaille tehdään asiakassuunnitelma palvelutarpeen arviointia täydentäessä sekä asiakkaille tulee nimetä omatyöntekijä asiakkuuden ajaksi. Jokaisella asiakkaalla on oikeus omatyöntekijään. Omatyöntekijän kanssa asiakas laatii yhdessä asiakassuunnitelman, ellei siitä ole selkeää haittaa asiakkaan tai lapsen edun toteutumisen suhteen. Suunnitelmaan kirjataan yhteisymmärryksessä esimerkiksi asiakkaan ja työntekijän näkemys tuen tarpeesta, sekä niistä tuen muodoista ja palveluista, joilla nähdään asiakkaan tilanteeseen saatava sopiva apu. Asiakassuunnitelman voi jättää tekemättä niissä tilanteissa, joissa katsotaan, ettei sille ole selkeää tarvetta tai palvelutarpeen arviointi on itsessään ollut sopiva avunmuoto. (Asiakassuunnitelma 2018; Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 118-119, 126.)

Perhepalveluiden osalta omatyöntekijän toimesta kirjataan asiakassuunnitelmaan arvio niistä välttämättömistä palveluista, joilla pyritään turvaamaan lapsen kehitys sekä terveys (Hämeen-Anttila 2017.) Asiakkuuden päättymisen tapahtuu, kun nähdään, että sosiaalihuollon järjestämiselle ei nähdä tarvetta. Asiakasasiakirjaan merkitään sosiaalihuollollinen tapahtuma päättyneeksi. (L 1301/2014, 34§.)

3 Lastensuojelu

Useissa eri arviointiprosesseissa ja selvityksissä on tullut ilmi muutostarpeita, koskien lastensuojelun eri toimintatapoja, jotta ne olisivat asiakaslähtöisempiä ja vastaisivat lasten tarpeita. Samalla tulee varmistaa, ettei palvelujärjestelmässä ole ”väliinputoaja-asiakkaita”, joiden polku palveluihin on päässyt katkeamaan kokonaan tai viivästynyt liian pitkäksi. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, ettei lapselle tai perheelle ole tarjolla heidän tarvitsemiaan palveluita. Lastensuojelun työntekijöiden työhyvinvoinnista pitää huolehtia esimerkiksi tarpeen mukaisella resurssoinnilla, laadukkaalla johtamisella sekä säännöllisellä ammatillisen osaamisen päivittämisellä, kuten kouluttautumismahdollisuuksilla. (Toimintasuunnitelma 2016, 3.) Alhanen (2014, 7,56) nostaa tutkimuksessaan näiden edellä mainittujen haasteiden lisäksi myös työntekijöiden runsaan vaihtuvuuden, yhteistyöongelmat sekä sen, ettei asiakkaan omaa tietämystään omasta arjestaan oteta tarpeeksi hyvin huomioon. Tutkimukseen on osallistunut nuoria, vanhempia sekä työnohjaajia, joilla oli useiden vuosien kokemus lastensuojelusta.

Lastensuojelu- ja perhepalveluista pitäisi tiedottaa kunnan asukkaille aktiivisesti ja asianmukaisesti jokaisessa kunnassa erikseen, jotta lapsi, perhe tai

nuori saisi avun oikea-aikaisesti. Se loisi luottamusta jo varhaisessa vaiheessa ennen kuin palveluita edes tarvitaan. Jokaisella kunnalla on erilainen palvelujärjestelmä, koska palveluntuottajat vaihtelevat paikkakunnittain. (Lastensuojelun laatusuositus 2014, 23.) Tämän vuoksi tiedotus ei voi olla valtakunnallisesti toteutettua. Tiedottamisella on myös mahdollista alentaa kynnystä palveluiden vastaanottamiselle.

3.1 Lastensuojelulain tarkoitus

Lastensuojelun osa-alueet jakaantuvat lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun, sekä ennaltaehkäisevään lastensuojeluun. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu vaatii lastensuojeluasiakkuuden ja asiakassuunnitelman, kun taas ennaltaehkäisevä lastensuojelu ei vaadi erillistä asiakkuutta lastensuojelussa tai asiakassuunnitelmaa. Lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun kuuluu lastensuojelu tarpeen selvittämisen ja avohuollon tukitoimien lisäksi lapsen tai nuoren kiireellinen sijoitus tai huostaanotto, sijaishuolto ja jälkihuolto. Ennaltaehkäisevää lastensuojelua on käytännössä kaikki kunnan perus- ja erikoispalvelut, joissa turvataan lasten ja nuorten hyvinvointia tai tuetaan vanhemmuutta. Tällaisia palveluita ovat perusopetus, päivähoido, neuvolapalvelut sekä perhetyö. (L 417/2007, 3§ ja 3a§; Lastensuojelu 2015.)

Uusin lastensuojelulaki (417/2007) on astunut voimaan 13.4.2007 ja sen tarkoitus on varmistaa jokaisen lapsen oikeus turvattuun ja tasapainoiseen elämään, sekä kasvuympäristöön. Laki korostaa lapsen osallisuutta huomioimalla hänen omat toivomuksensa, sekä varhaisen puuttumisen tärkeyttä lapselle ja hänen perheelleen. Lastensuojelulaki myös määrittää sen, että lapsena pidetään alle 18-vuotiasta, kun taas nuorena pidetään henkilöä, joka on iältään 18-21-

vuotias. 12-vuotiaalla on jo oikeus tulla kuulluksi omista asioissaan, mutta se ei kuitenkaan siirrä päätösvastuuta lapselle itselleen.

Lastensuojelulaki säätelee tehtävää lastensuojelutyötä Suomessa yhdessä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen kanssa. YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989) perustuu ensisijaisesti aina lapsen etuun ja hyvinvointiin häntä koskevissa päätöksissä sekä kotona, että kunnissa ja valtioissa. Lastensuojelun järjestämisestä ja palveluista on aina vastuussa tilanteen mukaan lapsen koti- tai asuin-kunta (L417/2007, 16a§). Kunnat tai kuntayhtymät saavat kuitenkin ostaa palveluita ulkoistetuilta palveluntuottajilta, jolloin kunta tai kuntayhtymä on velvollinen valvomaan palveluntuottajan palvelun laatua (Lastensuojelu n.d).

Lastensuojelulain keskeisimmiksi periaatteiksi on määritelty lain 4 pykälässä:

- 1) *”lapsen suotuisan kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen*
- 2) *vanhempien, huoltajien ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden tukeminen*
- 3) *pyrkimys ehkäistä lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävään varhain havaittuihin ongelmiin*
- 4) *lastensuojelutarvetta arvioitaessa ja lastensuojelupalvelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu”*

(L 417/2007, 4§)

Lastensuojelupalveluita pohdittaessa täytyy ensin hyödyntää lievempiä toimenpiteitä, eli avohuollon tukitoimia, mutta aina kuitenkin lapsen edun mukaisesti. Sijaishuoltopalvelut järjestetään aina viipymättä, jos se on ainut mahdollisuus taata lapsen edun ja hyvinvoinnin toteutuminen. (L 417/2007, 4§; Lastensuojelun laatusuositus 2014, 11.) Lastensuojelulain määrittelemien kri-

teerien lisäksi, on syytä pohtia asiakkaan edun toteutumista myös muita eettisiä näkökulmia hyödyntäen, kuten oikeudenmukaisuuden, vilpittömyyden, luotettavuuden, itsemääräämisoikeuden ja turvallisuuden kautta (Lastensuojelun laatusuositus 2014, 14; Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet n.d; 10-23). Lastensuojelutyöllä pyritään aina kohti hyvää päämäärää, mutta se voi sisältää jonkinasteista vallankäyttöä koskien ihmisen yksityiselämää tai itsemääräämisoikeutta. Sillä kuitenkin pyritään turvaamaan lapsen etu (Alhanen 2014, 17.) Jokaisen lastensuojelussa työskentelevän henkilön on kyettävä varmistamaan, että asiakkaiden perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat, olipa asiakkaana kyseessä lapsi tai hänen huoltajansa (Valjakka 2016, 34-35).

3.2 Perheen asiakkuuden synty lastensuojelun asiakkaana

Jokaisen lapsen kanssa työskentelevällä sosiaali, terveys- ja turvallisuusalan ammattilaisella on ilmoitusvelvollisuus kunnan sosiaalihuollosta hoitavaan tahoon, jos hän näkee tai kokee muuten lapsen turvallisuuden ja hyvinvoinnin olevan vaarassa. Myös kuka tahansa yksityishenkilö voi olla huolestaansa lapsesta yhteydessä kunnan sosiaalihuoltoon. (L 417/2007 25§.)

Ilmoituksen saadessaan sosiaalityöntekijä tai lastensuojelun työntekijä aloittaa lastensuojelun tuen tarpeen selvittämisen ja käsittelevän henkilön on välittömästi arvioitava, onko kyseessä kiireellinen lastensuojelutarve. Jos kiireellinen sijoitus ei ole tarpeellinen aloitetaan palvelutarpeen arviointi, jotta perhe voidaan ohjata esimerkiksi sosiaalihuollon peruspalveluiden piiriin ennaltaehkäisevästi. Lapselle nimitetään oma sosiaalityöntekijä, joka vastaa lapsen asioista. Palvelutarpeen arviointi on aloitettava seitsemän arkipäivän sisällä lastensuojeluasiain vireille tulosta ja sen on oltava valmiina viimeistään kolmen

kuukauden kuluttua. Lastensuojelu asiakkuus ei ala vielä lastensuojelutarpeen selvityksestä vaan vasta sen jälkeen, jos palvelutarpeen arvioinnin tuloksena on näkemys lastensuojelun asiakkuuden tarpeesta tai jos perhe on saanut jo lastensuojelun palveluita, ennen kuin arviointi on valmistunut. Lastensuojelulaki määrittelee, että palvelutarpeen arvioinnin sisällön on täytettävä sosiaalihuoltolain palvelutarpeen arvioinnin kriteeristön. (L417/2007 26§; Hämeen-Anttila 2017.)

Terveyden ja hyvinvointilaitoksen tekemän tilastoraportin mukaan 98% lastensuojelun palveluarvioinneista käsiteltiin lakisääteisen seitsemän arkipäivän aikana. Tilastoraportti tarkasteli lastensuojeluasiain käsittelyaikoja 1.4-30.9.2017 välisellä ajalla. (Lastensuojelun käsittelyajat 1.4-30.9.2017 2017.)

Uudistunut sosiaalihuoltolaki on mahdollistanut sen, ettei lastensuojelu asiakkuutta tarvita, jos perhe on vastaanottavainen hyödyntämään peruspalveluihin kuuluvia perhepalveluita heidän tarvitsemallaan tuen määrällä. Lastensuojelulain 27§ perusteella alkaa lastensuojeluasiakkuus, jos palvelutarpeen arvioinnissa ilmenee lapsen kasvuolosuhteiden tai käyttäytymisen vaarantavan hänen terveyttä ja kehitystään. Myös niissä tilanteissa, joissa lapsen arvioidaan tarvitsevan muutoin lastensuojelupalveluiden alaisia tukitoimia, alkaa lastensuojeluasiakkuus. Lastensuojelun alaisia tukitoimia ovat lastensuojelulain alainen taloudellinen toimeentulo, lastensuojelulain mukainen eli tehostettu perhetyö, perhekuntoutus sekä lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle. Yllämainittuja palveluita ei saa ilman lastensuojelun asiakkuutta. (Hämeen-Anttila 2017.)

Lastensuojelulain 30§ jokaiselle lastensuojelun asiakkaalle tulee tehdä asiakassuunnitelma, paitsi jos asiakkuutta ei koeta tarpeelliseksi lastensuojelun palvelun tarpeen arvioinnissa. Asiakassuunnitelma tehdään yhdessä lapsen ja

hänen huoltajan tai muun kasvatuksesta vastaavan aikuisen kanssa. Suunnitelma täytyy päivittää tarpeen vaatiessa, mutta vähintään vuosittain. Asiakassuunnitelmaan kirjataan esimerkiksi ne asiat, joihin on tarkoitus vaikuttaa sekä lapsen ja perheen avun tai tuen tarve. Lisäksi suunnitelmassa eritellään ne palvelut, joilla lasta ja perhettä pyritään auttamaan asiakkuuden aikana. Asiakassuunnitelma sisältää myös arvioin missä ajassa asetetut tavoitteet täyttyvät, sekä kaikkien osapuolten mielipiteet avun tai tuen tarpeesta ja annettavista tukitoimista. (Räty 2015, 273-278.)

Lastensuojelulain 33§ mukaan lapsen tai nuoren dokumentteihin tulee kirjata kaikki lastensuojelutoimenpiteisiin vaikuttavat tiedot. Lastensuojelulaissa ei erikseen määritellä kuinka asiakkuus päättyy lastensuojelun avohuollon tukipalveluissa (L417/2007 33§). Sihvosen (2014, 14-15) sosiaalityöntekijöille tekemän tutkimuksen mukaan asiakkuuden lopettaminen päätetään yhteisymmärryksessä asiakasperheen ja lapsen kanssa. Sosiaalityöntekijä ottaa myös huomioon esimerkiksi verkostopalaverissa muiden mielipiteet, koskien perheen tai lapsen tilannetta, jonka pohjalta hän tekee lopullisen päätöksensä lopettamisen mahdollisuudesta.

3.3 Lastensuojelun avohuollon tukitoimet

Lastensuojelun avohuollon tukitoimien tavoitteena on lastensuojelun keskeisten periaatteiden toteutuminen ja huostaanotolta välttyminen. Koska lastensuojelun avohuollontukitoimet vaativat lastensuojeluasiakkuuden, tukitoimet toteutetaan suunnitelmallisesti asiakassuunnitelman mukaan. Tukitoimet pyritään järjestämään aina yhdessä lapsen, vanhempien tai muiden lapsen huolehtimisesta ja kasvatuksesta vastaavien aikuisten kanssa, jos se on suinkin mahdollista (L 417/2007 34§; Hämeen-Anttila 2017.)

Lastensuojelun avohuollon tukitoimia ei ole määritelty kovin tarkasti palvelulistana, vaan sille on annettu käsitteellisesti laajat raamit. Lastensuojelulain 36§ mukaan avohuollon tukitoimina voidaan järjestää:

- *”tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen*
- *lapsen taloudellista ja muuta tukemista koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä*
- *lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja*
- *tehostettua perhetyötä*
- *perhekuntoutusta*
- *muita lasta tai perhettä tukevia palveluita ja tukitoimia”*

(L 417/2007, 34§)

Näiden tukimuotojen lisäksi perhe tai lapsi on myös oikeutettu tarvittaessa toimeentulotukeen, sekä muihin sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin (Hämeen-Anttila 2017).

Lapsi voidaan myös sijoittaa kodin ulkopuolelle lastensuojelun avohuollon tukitoimena, jolloin se on aina ennakoon suunniteltu toimenpide yhdessä lapsen ja perheen kanssa. Kaikki osapuolet ovat siis suostuvaisia sijoittamispäätökseen. Lapsen sijoituksen tärkein lähtökohta on koko perheen kuntouttaminen. Tällöin tarkoituksena on selvittää, millaista tukea lapsi ja hänen perheensä tarvitsisivat tai se voi olla koko perheen yhteinen kuntoutusjakso muualla kuin heidän omassa kodissaan. Kyse voi olla myös lapsen vanhemman vakavasta sairaudesta tai muusta tilanteesta, jossa lapsen on parempi olla tietyn aikaa sijoitettuna poissa kotoa. Lapsi olisi pyrittävä sijoittamaan yhdessä hänen vanhempiansa tai muiden hänen hoidostaan vastaavien henkilöi-

den kanssa, mutta jos se ei tue lapsen etua, hänet voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle myös itseksään. Sijoituspäätöstä pitää arvioida kolmen kuukauden välein. Sijoituksen aikana päätösvalta, sekä lainmukainen huoltajuus säilyvät kuitenkin lapsen huoltajilla, jonka tai joiden luona lapsi on asunut tai asuu. (Hämeen-Anttila 2017; L 417/2007 37§.)

Lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto eivät ole enää lastensuojelun avopalveluiden tukitoimia, vaan luettu omiksi palveluiksi lastensuojelulaissa. Kiireellinen sijoitus ja lapsen huostaanotto eivät vaadi lapsen ja huoltajien suostumusta, vaan sosiaalityöntekijä tekee siitä lopullisen päätöksen, jos se koetaan olevan ainut mahdollisuus lapsen edun toteutumiseksi. (Huostaanotto ja sijoitus n.d; L 417/2007.) Huostaanotossa lapsen kasvatusta ja huolenpito vastuu siirtyy lapsen vanhemmilta tai huoltajilta julkiselle toimielimelle (Heino 2010). Heinon, Hyryn, Ikäheimon, Kurosen ja Rajalan (2016) tekemän raportin mukaan vuosina 2014 – 2015 70% sijoitetuista tai sijoitusta harkittujen lasten kohdalla ei oltu käytetty riittävästi muita avohuollon tukitoimia ennen mahdollista sijoitusta.

4 Perhetyö

Lastensuojelun haasteet yhteiskunnassamme ovat tällä hetkellä samankaltaisia, kuin aikaisemminkin historiassa. Yhteiskunnassa tulee aina olemaan sellaisia vanhempia, jotka eivät jostain syystä kykene pitämään huolta lapsistaan asianmukaisesti, vaan yhteiskunnan on otettava lapsista vastuu. Yksi iso haaste on se, kuinka puuttua lasten elämään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta välttyttäisiin lasten sijoittamisesta pois omasta kasvuympäristös-

tään, omasta kodista. Tämä vältetään esimerkiksi yhdenvertaisilla peruspalveluilla, jotka ovat tarkoitettu lapsille ja lapsiperheille ilman erottelua siitä, kuka näitä palveluja tarvitsee. (Heinonen 2016.)

Peruspalveluilla tarkoitetaan niitä arkipäivän tahoja, jotka ovat perheen tukena yhteiskunnan kautta, kuten neuvola, koulu, päivähoito ja sosiaalitoimi. Perhetyö on maksutonta ja suunnitelmallista, joko niin kutsuttua korjaava tai ennaltaehkäisevää työtä ja sen kohderyhmänä on lapsiperheet. Tarkoitus perhetyöllä on tukea perheen omia voimavaroja sekä auttaa niiden löytämisessä, ja tukea elämänhallintaa sekä arjessa pärjäämistä. Erilaisten vuorovaikutustaitojen tukeminen sekä perheen sosiaalisten kontaktien lisääminen ja perheen syrjäytymisen ehkäiseminen ovat perhetyöhön kuuluvia tavoitteita. Vanhemmuutta tuetaan perhetyöllä esimerkiksi keskustelemalla ja tarkastelemalla vanhempien parisuhdetta ja omaa vanhemmuuttaan, sekä antamalla tukea lasten kasvatukseen ja hoitamiseen ohjaamisella. Perhetyö pyritään tekemään pääosin perheen omassa kodissa sekä perheen muissa toimintaympäristöissä. (Hämeen-Anttila 2017; Perhetyö 2015.)

Sinkon ja Muurosen (2013, 5) kyselyssä nousi ilmi, että osa kyselyyn vastanneista sosiaaliohjaajista eivät nähneet kunnan perhetyön ja kotipalvelun välillä eroavaisuuksia ja näin ollen kokivat, ettei perhetyön mahdollisuuksia hyödynnetty niin hyvin kuin olisi mahdollista. Kysely toteutettiin vuonna tammikuussa 2013 verkkokyselynä Talentian jäsenillä, jotka työskentelivät lastensuojelun avohuollon tehtävissä sosiaalityöntekijänä, perhetyöntekijänä, sosiaaliohjaajana tai muuten lähityöntekijänä. Vastauksia kyselyyn tuli yhteensä 446.

Monella eri ammattinimikkeellä voi tehdä perhetyötä eri osa-alueilla palvelujärjestelmässä, mutta itse perhetyö voidaan ajatella eräänlaisena menetelmänä

(Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä ja Virolainen 2012, 12). Perhetyön ammattinimikkeitä työntekijälle voi olla esimerkiksi perhetyöntekijä, sosiaali- tai perheohjaaja (Perhetyö 2018). Laajasti katsottuna perhetyötä on kaikki perheiden kanssa tehtävä työ. Kuitenkin peruslähtökohtana voidaan katsoa olevan perheen tarpeet, jotka lähtevät heidän omasta arjestaan ja elämästään. (Vilén, Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen, Seppänen ja Tapio 2010; Rönkkö & Rytönen 2010, 27.)

Perhetyötä tehdessä on tärkeää muistaa jokaisen perheen ainutlaatuisuus, eikä perheiden haasteita voi yleistää, vaikka perheillä olisi samanlaisia ongelmia. Esimerkiksi toisessa perheessä työskentelyn kesto voi olla kuukausia, kun taas toinen perhe samankaltaisine haasteineen saattaa tarvita vuoden perhetyöjakson. Perhetyöntekijän on kyettävä muokkaamaan omaa työskentelytapaansa perheen elämäntapoihin ja -tyyliin sopivaksi, koska asiakasperhe on itse oman arkinsa asiantuntija. (Järvinen ym. 2012, 19-20, 23, 26.) Myös Alhasen (2014, 56-57) tutkimuksessa asiakkaat nostivat esille oman asiantuntijuutensa omaa arkeaan tai avun tarvettaan kohtaan, jotka työntekijät sijaishuollossa olivat heidän kokemuksensa mukaan ohittaneet.

4.1 Perhe

Perheen määrittely ei ole yksioikoista. Perheitä on ollut aina ympäri maailmaa eri kulttuureissa ja yhteiskunnissa. Perhe voikin olla yksi vanhimmista käyttäytymismalleihin vaikuttavista seikoista. Perhe käsitteenä, on ollut aina moninainen ja sitä on vaikea määritellä tietyllä rakenteellisella kaavalla. Perhe on huolehtinut yhteisön lisääntymisestä, lasten kasvatuksesta, vanhusten hoidosta ja ihmisten hyvinvoinnista, joten perheen voidaan olettaa olleen aina kunnioitettavassa asemassa. Jokaisella on erilainen käsitys siitä, millainen oma

perhe on ja tämä saattaa vaihdella myös saman perheen sisällä eri yksilön näkökulmasta. Perhe voi myös muuttaa muotoaan useita kertoja ihmisen elämässä esimerkiksi aikuistumisen, avioerojen, uusioperheiden ja lasten syntymän myötä, joten jokaisella voidaan olettaa olevan vähintään kaksi perhettä elämänsä aikana; synnyin perhe ja aikuisiän perhe. Ydinperheenä pidetään naisen, miehen ja heidän jälkeläistensä muodostamaa perhettä, jotka asuvat yhdessä ja omaavat lisäksi juridisen suhteen toisiinsa. Lapset ovat biologisia tai laillisesti adoptoituja. Aikaisemmin ydin perheeseen on vahvasti sidottu myös avioliitto, mutta nykypäivänä avioliitto riittää ydinperheen kuvaukseen. (Jokinen 2017.)

Viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana perheiden yhteiskunnallisesti hyväksyty rakenne on moninaistunut huomattavasti, koska uskonnollisia, kulttuurisia ja laillisia esteitä on nykyään vähemmän, kuin aikaisemmin on ollut. Tietyissä kulttuureissa perheen miehellä saattaa olla monia vaimoja tai perhe koostuu monesta eri kotitaloudesta, eikä nykyään ole erikoista, vaikka naisella olisi kaksi eri miestä. (Cheal 2002, 2-35.) Viime vuosikymmeninä on noussut keskusteluun erilaisista perheistä puhuttaessa samaa sukupuolta olevat vanhemmat, sekä muut erilaiset sateenkaariperheet (Jokinen 2017).

Erilaisia perheitä pohdittaessa on muistettava, että olipa perhe koostumukseltaan millainen tahansa, on jokaisessa perheessä omat haasteensa ja vahvuutensa. Kuitenkin uusperheissä ja yhden vanhemman perheissä haasteita saataneen olla enemmän kuin muissa perhemuodoissa. Tämä ei kuitenkaan johdu suoranaisesti itse perhemuodosta, vaan taloudellisista sekä haasteellisista avo- ja avioeroista. Jos perheellä on laaja sosiaalinen verkosto sekä vakaa taloustilanne, ei perheitä vertaillessa ole tiettyä haastavampaa perhemuotoa. Perhemuotoa tärkeämpää on vanhempien ja lasten välinen toimiva suhde keske-

nään sekä vanhempien henkinen hyvinvointi. Myös lapsen sopeutumis- ja selviytymiskyvyllä on suuri merkitys perheen hyvinvointiin. (Golombok 2015, 192-204.)

Suomen tilastokeskus määrittelee lapsiperheeksi sellaisen kotitalouden, jossa asuu vähintään yksi alle 18-vuotias henkilö (Lapseton aviopari on yleisin perhetyyppi 2017). Suomen tilastokeskuksen mukaan vuonna 2016 lapsiperheitä oli yhteensä 569 700 kappaletta. Näistä lapsiperheistä 59 % koostuu avioparista sekä vähintään yhdestä alle 18-vuotiaasta lapsesta, joskin tämä lapsiperhemuoto on vuosi vuodelta määrällisesti pienempi. Yhden vanhemman perheitä oli 22% ja uusperheitä yhteensä 9,1%. Yhden vanhemman lapsiperheeksi luetaan perhe, jonka taloudessa asuu virallisesti vain yksi huoltaja. Uusperheeksi taas katsotaan sellainen lapsiperhe, jonka taloudessa asuu vakinaisesti kumppanin alle 18-vuotias lapsi. Uusperheeksi tässä ei siis lueta niin sanottuja ”viikonloppu perheitä”. (Lapsiperheissä 39 prosenttia väestöstä 2017.) Tässä opinnäytetyössä perheillä tarkoitetaan lapsiperheitä, joissa on alaikäisiä huollettavia.

4.2 Vanhemmuuden haasteet

Vanhemmuus haastaa ihmistä ja parisuhdetta. Se tuo tullessaan vastuuta toisesta ihmisestä, arjen pyörittämisen rutiinit sekä parisuhteen tilanne muuttuvat. Lisäksi vanhemmuus usein muistuttaa omista lapsuuden ajan kokemuksista sekä vanhemmista. Lapsiperheessä erilaiset kriisitilanteet tai perheen kohtaamat suuret muutokset, voivat tuoda haasteita perheen jaksamisessa ja vanhemmuudessa. Haasteita ovat esimerkiksi päihteiden liikkakäyttö tai muut riippuvuutta aiheuttavat tekijät, vanhempien parisuhteen tai vuorovaikutta-

misen haasteet, jotka voivat kärjistyä eroamiseen, toisen vanhemman tai ainoan vanhemman sairastuminen tai uupuminen, perheen taloudellisen tilanteen haasteet, lapsen kasvattamisen ja hoivaamisen tuomat haasteet sekä haasteet raskausaikana. Yleisimpiä syitä perhetyön aloittamiselle ovatkin vanhemmuuden tuomat haasteet. (Vanhemmuuteen valmistautuminen 2017; Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö, n.d; Lastensuojelun tehostettu perhetyö, n.d.)

Lammi-Taskulan ja Karvosen vuonna 2014 ilmestyneen teoksen: ”Lapsiperheiden hyvinvointi 2014” mukaan Suomen neljä yleisintä vanhemmuuden tuomaa haastetta olivat: taloudelliset vaikeudet 49% vastaajista, parisuhteen haasteet 34% vastaajista, maltin menettäminen lapsen kanssa ristiriitatilanteissa 34% vastaajista ja vanhempana olemisen taitojen riittämättömyys 28% vastaajista. Teoksen tiedot perustuivat Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen, vuonna 2012 tehtyyn ”Lapsiperhekysely 2012” tiedonkeruuseen, johon vastasi 2956 vanhempaa, joilla oli alle 18-vuotiaita kotona asuvia lapsia. (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 218-220.)

Dalyn, Brayn, Bruckaufin, Byrnen, Margarian, Pecnikin ja Samms-Vaughanin (2015) tekemän Unicefin maailmanlaajuisen tutkimuksen perheiden ja vanhemmuuden tukemisesta mukaan, niissä maissa, joissa perheiden tukemisen palveluita kehitetään voimakkaasti, voidaan kehitys jakaa palveluiden perusteella kahteen pääluokkaan. Ensimmäinen koostuu sosiaalisen, hoidollisen ja psyykkisen tuen palveluista ja toinen taloudellisen tuen palveluista. Nämä maat ovat yleensä vauraita maita ja niillä on pidempi historia vanhemmuuden ja perheiden tukemisessä. Palveluita ovat erilaiset rahalliset tuet lapsiperheille, kotikäynnit vanhemmuuden tukemisessä, sekä terveystiedon lisääminen lapsen kasvusta ja kehityksestä vanhemmille. Vanhemmuuden tukemisessä painottuu vahvasti terveyslähtöinen tuki. Tulokset ovat vuonna 2015 Unicefin julkaisemalta raportilta: Family and Parenting support – Policy and

Provision in a Global Context, joka kattoi aineistoa 33 Unicefin aluetoimistosta, yhdeksästä eri maasta. (Daly, Bray, Bruckauf, Byrne, Margaria, Pecnik ja Samms-Vaughan 2015, 15-19.)

4.3 Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö

Perhetyön palveluiden järjestäminen ja niiden vastaanottaminen sosiaalihuoltolain mukaisesti ei vaadi lastensuojelun asiakkuutta, vaan se perustuu perheen vapaaehtoisuuteen sekä oikeuteen saada tarvittavat ja välttämättömät sosiaalipalvelut, kun taas lastensuojelulain mukainen perhetyö pohjautuu lastensuojelun asiakkuuteen. Sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä organisoidaan kunnissa eritavoilla. Moniammatillisuudella on sosiaalihuoltolain mukaisessa palvelutarpeen arvioinnissa suuri merkitys ja se korostuu, kun mietitään perheen tarpeisiin sopivimpia perhetyön palveluita. (Hämeen-Anttila 2017, 216-219.)

Avaintekijänä sosiaalihuoltolain mukaisessa perhetyössä ovat matalankynnyksen palvelut, joista perhe saa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tilanteeseensa tukea sekä apua peruspalveluiden kautta. Sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita on oikeutettu saamaan myös lastensuojelun asiakkaat ja heidän perheensä. (Hämeen-Anttila 2017; Perhetyö 2015.)

Sosiaalihuoltolain 18 §:n mukaisella perhetyöllä tarkoitetaan koko perheen tai perheen jäsenen, sekä perheen tai perheen jäsenen hoidosta vastaavaan henkilön hyvinvoinnin tukemista. Tuki annetaan sosiaaliohjauksen ja muun tilanteeseen hyväksi katsotun tuen muodolla. Tarkoituksena perhetyöllä on parantaa keskinäisiä vuorovaikutustilanteita, sekä vahvistaa perheen tai sen jäsenten omia voimavaroja. Kohde asiakasryhmänä ovat erityistä tukea tarvitsevat

lapset ja nuoret, joiden terveyttä ja kehitystä halutaan turvata perhetyöllä. (L 1301/2014, 18§.)

Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö on ennaltaehkäisevää lapsiperheille ja lasta odottaville suunnattua maksutonta ja luottamuksellista toimintaa, jossa työskentely tapahtuu pääasiallisesti asiakkaan kotona tai muissa arkiympäristöissä. Työskentely perustuu asiakkaan vapaaehtoisuuteen pyytää ja vastaanottaa tukea arjen tilanteissa, joissa asiakkaan omat voimavarat eivät enää riitä. Asiakas hakeutuu itse perhetyön palveluiden piiriin, joko ottamalla yhteyttä palveluita järjestävään tahoon, ottamalla huolet esille esimerkiksi neuvolassa, josta yhteydenotto voidaan ohjata perhetyötä tarjoaville tahoille tai asiakas ohjataan jonkin muun perhepalvelun kautta perhetyöhön. (Perhetyö 2017; Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö n,d.)

Päätettäessä perhetyön aloittamisesta, tehdään sitä ennen sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi ja jos siinä nähdään, että perhe saa parhaan tuen tilanteeseensa perhetyöstä, se aloitetaan. Asiakassuunnitelmaan kirjataan perhetyön päätöksestä, sen tavoitteista ja tuen muodosta. Perhetyötä tehdään perheelle nimetyn perhetyöntekijän tai perheohjaajan toimesta, ja perhetyön aloituksen yhteydessä perheen kanssa mietitään yhteistyössä perhetyön suunnitelma. Suunnitelmaan kirjataan tavoitteet työlle, käyntien määrä sekä perhetyön kesto ja ne kirjataan tarvittaessa asiakassuunnitelmaan. Tilanteissa joissa perhetyö on ollut kertaluontoista, ei välttämättä asiakassuunnitelmaa tehdä. (Ennaltaehkäisevä perhetyö 2018; Ehkäisevä perhetyö 2018; Perhetyö 2017.)

Tavoitteena sosiaalihuollon mukaisessa perhetyössä on perheen jo olevien voimavarojen hyödyntäminen ja kartoittaminen, vanhempien tukeminen van-

hemmuuteen, sekä lapsen kasvatukseen liittyvissä asioissa, arjen rakentaminen toimivammaksi ja perheen sitoutuminen muutoksen saavuttamiseksi. Työskentely muotoja ovat: keskusteleminen, konkreettinen apu arjen tilanteissa, joissa perheelle tai vanhemmilla on haasteita, ohjaaminen sekä neuvonta, arkisten asioiden mallintaminen ja aktiivinen perheen motivointi. Perhetyö toteutuu parhaiten, kun asiakkaat sitoutuvat ja motivoituvat työskentelemään yhdessä asioidensa eteenpäin viemiseksi. (Ennaltaehkäisevä perhetyö 2018; Ehkäisevä perhetyö 2018; Perhetyö 2017.)

Kantoluodon ja Hedmanin (2017, 15-16) tekemän sosiaalisen raportin mukaan, Vantaan kaupungin perhepalveluiden neljä suurinta taustatekijää sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön aloittamiselle olivat: perheen korkea lapsiluku, yksinhuoltajuus perheessä, perheen maahanmuuttajatausta sekä mielen-terveyden ongelmat. Raportin tiedot perustuivat Vantaan kaupungin perhetyön asiakashistorian lähetteisiin toukokuulta 2015 aina heinäkuulle 2016, sekä Vantaan kaupungin lastensuojelutyön kehittämisestä vastaavien sosiaalityöntekijöiden pitämiin ryhmäkeskusteluihin koulukuraattoreille, lastensuojelun avohuollon työtä tekeville sekä aikuissosiaalityötä tekeville. Ryhmäkeskusteluihin osallistui yhteensä 108 henkilöä edellä mainituista ryhmistä ja keskustelut pidettiin maaliskuun 2017 aikana.

Yleisiä syitä hakeutua sosiaalihuollon mukaiseen perhetyöhön ovat: vanhemmuudessa tuen tarvitseminen, vanhemman väsymys ja uupuminen esimerkiksi vauvan ollessa itkuinen, elämänmuutokset, kuten eroaminen ja arjenhallinnan puutteet. (Ennaltaehkäisevä perhetyö 2018; Ehkäisevä perhetyö 2018; Perhetyö 2017.)

Näin ollen voi todeta, että **sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö** eroaa lastensuojelulain perhetyöstä, siten että perhe ei tarvitse lastensuojelun asiakkuutta, vaan perhetyön saaminen perheelle, on ennaltaehkäisevää palvelua, joka voi olla kertaluontoista. Lisäksi sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön vastaanottaminen on vapaaehtoista ja sen tarve sekä toive, lähtee usein asiakkaasta itsestään, kun taas lastensuojelulain perhetyö ei ole välttämättä vapaaehtoista perheelle ja usein esimerkiksi sosiaalityöntekijän määräämää. Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö on tarkoituksessaan ennaltaehkäisevää, kevyttä tukea koko perheelle ja vastaavasti lastensuojelulain mukainen perhetyö, on korjaavaa sekä pitkäaikaista, aina lapsen edun mukaista toimintaa.

Monissa lastensuojelun kehittämistä koskeissa dokumenteissa ja keskusteluissa tulee julki, varhaisentuen ja ehkäisevien palveluiden tärkeä rooli lastensuojelutyössä. Yhtenä ratkaisuna lastensuojelun kuormittamisen vähentämiseksi tulisi lisätä perheille tehtävää kotipalvelua sekä perhetyötä sosiaalihuoltolakiin nojaten. Tämä vähentäisi huomattavasti lastensuojelulain mukaista tehostettua perhetyötä, sekä sijaishuollon kustannuksia. Kuntien kokemusten perusteella tämä on vähentänyt lastensuojelun työntekijöiden työkuormaa. (Kananaja 2018, 19-21.) Selvityspyyntö tuli Sosiaali- ja terveysministeriöltä joulukuussa 2017. Selvityshenkilölle nimettiin ryhmä asiantuntijoita taustoittamaan selvitystä. Selvityksessä tuli ottaa huomioon Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman tekemä kehitystyö kunnissa sekä tuleva maakunta ja sote-uudistus. (Kananaja 2018, 6-9.)

4.4 Lastensuojelulain mukainen perhetyö

Lastensuojelulain mukainen perhetyö tarvitsee aina lapselle tai perheelle lastensuojeluasiakkuuden. Jos lastensuojelutarpeen selvityksessä on tullut ilmi,

että lapsi tai vanhemmat tarvitsevat erityistä tukea, alkaa lastensuojeluasiakkuus. (L 417/2007; Lastensuojelun palvelujärjestelmä 2016.) Tällöin perhetyö luetaan lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun kuuluvaksi, ja sitä kutsutaan tehostetuksi perhetyöksi. Lastensuojelulain mukainen perhetyö liittyy aina työskentelyyn, joka koskettaa jossain määrin kaikkia perheenjäseniä sekä heidän arkeaan. Työskentely on siis hyvin monipuolista ja laaja-alaista, joten lastensuojelun perhetyötä on tämän vuoksi määritelty myös kuntoutuksen käsitteen avulla. (Alatalo, Lappi ja Petrelius 2017, 17, 32, 34.) Vilénin ym. (2010, 26) mukaan perhetyö voi olla sisällöltään esimerkiksi eri syistä johtuvaa vanhemmuudessa tukemista, vuorovaikutuksen tukemista, arkeen tai kasvatukseen liittyvää ohjausta sekä parisuhteen, perheen toimintakyvyn tai perheen sosiaalisen verkoston vahvistamista. Lastensuojelun mukaisen perhetyön haasteena voi olla vanhempien motivoimattomuus yhteistyöhön, jos työskentely alkaa perheelle vastoin heidän tahtoaan (Myllärniemi 2007, 30).

Lastensuojelulain 30§ mukaan asiakkaalle tehdään aina asiakassuunnitelma, paitsi silloin, jos kyseessä on vain tilapäinen avuntarve. Asiakassuunnitelmalla varmistetaan suunnitelmallinen, tavoitteellinen ja arvioiva lastensuojelutyö. Suunnitelmaan kirjataan muun muassa lapsen ja perheen tuen tarve, asiat joihin on tarkoitus vaikuttaa sekä palvelut, joilla tuen tarpeeseen vastataan ja arvio tavoitteiden toteutumiseen tarvittavasta ajasta. Asiakassuunnitelma tarkistetaan ja päivitetään aina tarvittaessa, mutta vähintään kerran vuodessa. Suunnitelman laatimiseen osallistuu aina jo alusta alkaen lastensuojelutyöntekijän lisäksi lapsi, sekä hänen perheensä tai läheisensä mahdollisuuksien mukaan. (Hämeen-Anttila 2017; Taskinen 2012, 64.) Näin ollen voi todeta asiakassuunnitelman laatimisen lastensuojelussa, erottavan sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaista perhetyötä juridisella tasolla.

Perhetyön menetelmät vaihtelevat työskentelyprosessin edetessä perheen kanssa. Esimerkiksi työskentelyn alussa perhetyön rooli voi olla konkreettisen käytännön avun antaminen ja myöhemmin taas enemmän ohjauksellista toimintaa. (Kupiainen & Holmgerg 2011, 46.) Asiakkaan omat toiveet ja tarpeet vaikuttavat myös perhetyössä käytettäviin menetelmiin. Perheillä voi olla avuntarve kotiaskareiden hoitamiseen arjessa, jolloin arkitoimintaan perustuva tekeminen voidaan käyttää keinona löytää yhteinen luottamussuhde perheen ja työntekijöiden välille. Perhetyö on usein yhdistelmä erilaisista toiminnallisista menetelmistä sekä terapiakeskustelutyyillisistä työotteista. (Mylärniemi 2007, 31-32.)

Osaksi lastensuojelun avohuollon tukitoimintaa perheelle voidaan antaa tehostettua eli lastensuojelulain mukaista perhetyötä, joka on luonteeltaan päämäärä hakuista, pitkäaikaista ja suunniteltua. Lastensuojelulain mukaista perhetyötä käytetään tilanteissa, joissa esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö on riittämätöntä tukemaan erityistä tukea tarvitsevaa lasta. Tällaisissa tilanteissa lapsen tuen tarpeet ja kokonaistilanne määrittelevät tuen toteutuksen menetelmät sekä intensiivisyyden. Lastensuojelulain mukaisen perhetyön merkitystä ja sen toimivuutta pohditaan osana asiakassuunnitelmaa. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 59.) Lastensuojelulain mukaisessa perhetyössä keskitytään useasti lapsen tai vanhempien väliseen vuorovaikutukseen sekä konkreettisiin tilanteisiin, kuten arjen toimivuuteen. Tämän vuoksi työtä tehdään usein perheen kotona, jolloin heidän toimintaansa ja vuorovaikutustansa arkisissa tilanteissa voidaan havainnoida. (Mylärniemi 2007, 10,32.)

Alatalon, Lapin ja Petreliuksen (2017, 29) mukaan **tehostetussa perhetyössä**, eli **lastensuojelulain mukaisessa perhetyössä**, pitää olla erityistä osaamista lapsen kohtaamiseen ja lapsilähtöisen vanhempien tukemiseen pohjautuvasta

työskentelytavasta. Kuitenkaan lastensuojelulain mukaisia perhetyön vaatimuksia ei kannata määritellä kovin tarkasti, jottei käy niin, että peruspalveluissa ei uskalleta puuttua lapsen elämän epäkohtiin jo varhaisessa vaiheessa (Alatalo, Lappi ja Petrelius 2017, 29). Myllärniemen (2007, 26) mukaan lastensuojelulain mukaisen perhetyön keskeisenä edellytyksenä on luottamus positiiviseen muutokseen, usko persoonan muuntautumiskykyyn ja vahvuuksien löytämiseen yksilöissä.

Pölkin, Varnasen ja Collianderin (2016) tutkimuksessa selvitettiin, millaisia vaikutuksia asiakasperheisiin on lastensuojelulain mukaisella perhetyöllä sekä millaisia havaintoja vaikuttavuudesta perhetyötä tekevät työntekijät havaitsivat. Tähän tutkimukseen osallistui haastattelun kautta 20 perhetyöntekijää sekä perhetyönjohtajia viidestä eri kunnasta. Lisäksi tutkittavana oli 35 asiakasperheen lastensuojeludokumentit. Tutkimuksessa selvisi, että 66%, eli 23 perheelle oli myönteisiä vaikutuksia intensiivisestä perhetyöstä. Tutkimuksen mukaan intensiivisestä perhetyöstä hyötyy etenkin ne perheet, joissa on herännyt huoli lapsen hyvinvoinnista, mutta tilanne ei kuitenkaan vielä täyty huostaanoton tai lapsen sijoituksen kriteeristöä. Tutkimukseen osallistuneet perhetyöntekijät kokivat työn vaikuttavuuteen vaikuttavan luottamuksen rakentamisen, perhetyöhön sitoutumisen, riittävän ajankäytön, konkreettisen avun arjen tilanteissa sekä perheen vuorovaikutuksen vahvistaminen. (Pölli, Vornanen & Colliander 2016.)

5 Tutkimuksen toteutus

5.1 Tarkoitus ja tavoite

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten uudistetun sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaista perhetyötä toteutetaan Jyväskylän ja Äänekosken kunnissa. Tavoitteena on tarkastella, mitkä perusteet vaikuttavat uudistetun sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaisen perhetyön tarjoamiseen asiakkaalle, sekä selvittää eroaako käytännöt Jyväskylän ja Äänekosken kunnissa.

5.2 Kohderyhmä

Työelämää tutkittaessa työn käytännöt, työelämän tarpeet sekä tutkimuksen ajankohta luovat tarpeet tutkimukselle, jos edeltä mainittujen osalta nähdään tarpeita kehittämiseksi (Vilkkä 2005, 13). Tutkimuksen alkuperäinen tarkoitus oli kerätä tietoa sähköisen kyselyn avulla Keski-Suomen Lapsi – ja perhepalveluiden muutosohjelman pilottikunnilta Jyväskylältä sekä Äänekoskelta ja perusturvaliikelaitos Saarikalta. Saarikka lähti tutkimuksen alkuvaiheessa yhdeksi tutkimuskunnaksi mukaan. Tutkimuslupaa haettaessa, tutkimuslupaa ei saatu Saarikalta, eikä useisiin yhteydenottopyyntöihin vastattu. Tässä vaiheessa Saarikka jäi tutkimuksesta kokonaan pois. Sähköisen kyselylomakkeen luotettavuus testattiin ennen kyselyn toteutusta. Testiryhmä koostui sosiaalialan opiskelijoista koostuvassa ryhmässä ja testin jälkeen heidän vastaukset nollattiin Webropolista. Testiryhmältä ei noussut epäselvyyksiä koskien kyselyä.

Näin ollen aineisto on saatu Jyväskylän ja Äänekosken kunnan perhetyötä tekeviltä työntekijöiltä. Sähköinen kysely kohdistettiin pilottikuntien sosiaalityöntekijöille, sosiaalihojajille, perhetyöntekijöille ja esimiehille. Kohderyhmän valinta kriteereiksi on asetettu lastensuojelussa tai perhetyössä työskentely. Näin kyselyyn osallistujilla, on oletusarvoisesti tutkittavan aiheen osalta käytännön tietoa ja kokemusta. Lisäksi heidän tulee olla juuri perhetyön sekä lastensuojelutyön työntekijöitä, jotta tutkimukseen saadaan kohdennettua tietoa perhetyöstä käytännössä. Sähköinen kysely toteutettiin 19.3.2018 – 9.4.2018 välisenä aikana. Vastauksia sähköiseen kyselyyn tuli yhteensä 11, Jyväskylän kunnasta neljä vastaajaa ja Äänekosken kunnasta seitsemän vastaajaa.

5.3 Tutkimuksen luonne ja aineiston hankinta

Tutkimuksessa käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusotetta, jossa on tarkoituksena ymmärtää tarkemmin tutkimuksenaiheen olevia ilmiöitä tai asioita. Sähköinen kysely valikoitui tutkimusmetodiksi, jotta valitun kohderyhmän näkökulmat pääsisivät nousemaan esille. Tämä on myös yksi laadullisen tutkimuksen tyypillisistä piirteistä. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2013, 161, 164.) Opinnäytetyössä toteutettiin sähköinen kysely käyttäen Webropol -kyselytyökalua. Sähköinen kysely valittiin aineiston hankkimiseen, koska haluttiin tavoittaa mahdollisimman monta vastaajaa. Haastattelussa tämä ei olisi toteutunut. Kyselylomake strukturoitiin tutkijoiden toimesta ja suunnittelua tehtiin yhteistyössä Keski-Suomen lapsi – ja perhepalveluiden muutosohjelman Jyväskylän työntekijöiden kanssa. Kyselylomake koostui monivalinta- sekä avoimista kysymyksistä. Monivalinta- kysymykset luotiin selvittämään tutkittavan kohderyhmän taustatietoja. Näistä haluttiin selvittää vastaajien

asiantuntemus ja kokemus tutkittavasta aiheesta, ammattinimikkeen sekä työkokemusvuosien perusteella. Avoimet kysymykset strukturoitiin ja suunniteltiin siten, että ne tuottaisivat mahdollisimman paljon aineistoa tutkimuksen tarkoituksen sekä tavoitteen selvittämiseksi. Sähköinen kysely toimitettiin kohderyhmään kuuluville esimiehille, jotka välittivät kyselyn omille alaisilleen.

Sähköisen kyselyn liitteeksi luotiin vastaajia motivoiva saatekirje, jotta vastauksia tulisi mahdollisimman paljon. Tutkimuksen kohderyhmän motivointi saatekirjeen avulla ja tätä kautta saavutettu korkea vastausprosentti, voivat olla tutkimuksen onnistumisen avain, vaikka saatekirjeen merkitystä ei välttämättä nähdä olennaisena osana tutkimusta (Vilkkä 2005, 152). Saatekirje toimitettiin Jyväskylän ja Äänekosken kuntien perhetyön esimiehille sähköpostilla, yhdessä sähköisen kyselylinkin kanssa. Kuntien esimiehet välittivät laaditun sähköpostin alaisilleen. Saatekirje laadittiin lyhyeksi ja ytimekkääksi, jotta mielenkiinto vastaamiseen säilyisi. Sähköisen kyselyn jakelu järjestettiin tällä tavalla, koska työntekijät saattavat vaihtua lyhyellä aikajänteellä, ja esimiehillä on oikea-aikaista tietoa työntekijöistään.

5.4 Aineiston analysointi

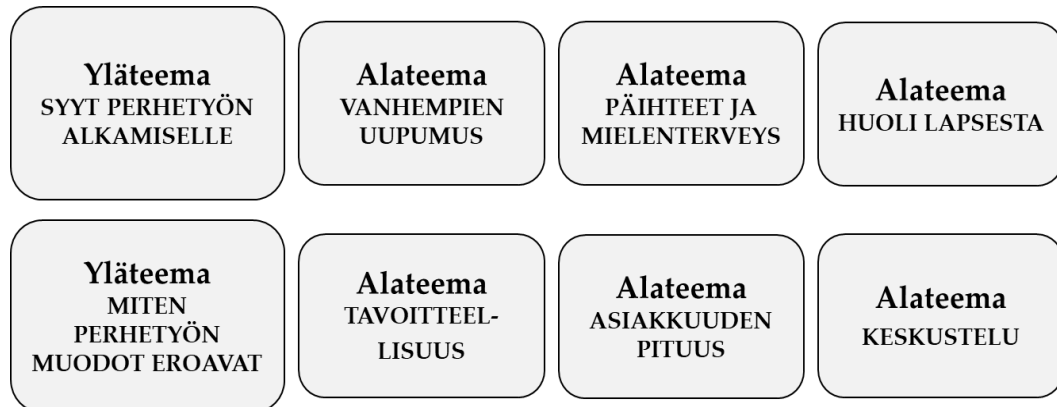
Sähköisestä kyselystä aineistoa saatiin yhteensä 6 sivua rivivälillä 1.0, siirrettäessä aineisto Webropol -järjestelmästä Microsoft Word -ohjelmaan. Monivalinta-kysymysten osuus oli kaksi sivua ja avoimien kysymysten vastauksia neljä sivua. Osa avoimien kysymysten vastauksista tuli ”ranskalaisilla viivoilla”, koska kyselyssä annettiin siihen mahdollisuus, jotta vastaaminen olisi työntekijöille helpompaa.

Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen yksi tavanomaisista menetelmistä analysoida tuotettua aineistoa. Tällä menetelmällä aineistosta saadaan nostettua tutkittavasta aiheesta tietoa tiiviissä muodossa (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 103, 117.) Aineiston analysointi aloitettiin tutustumalla aineistoon lukemalla tekstiä useaan kertaan. Tällä tavoin aineistosta alkoi muodostua kokonaiskäsitys verrattuna tutkimuksen tavoitteeseen, joka helpotti analyysin etenemisprosessia (Hirsjärvi ja Hurme 2013, 143.) Aineisto tulostettiin ulos Webropol-järjestelmästä yksittäisen vastaajan mukaan, jolloin yhden vastaajan vastaukset olivat eriteltyinä kokonaisotannasta. Eritelty aineisto numeroitiin vastaajan ja paikkakunnan mukaan. Tästä muodostui Jyväskylän osalta "JKL1" ja Äänekosken osalta "ÄKI1". Tämä mahdollisti Jyväskylän ja Äänekosken kunnan työntekijöiden vastausten vertailun. Monivalintavastauksista on muodostettu makaavia diagrammeja, joissa vastaukset käsitellään kappalelukumäärinä eli frekvensseinä (Hirsjärvi ym. 2013, 342-343).

Avoimien kysymysten analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua. Avoi-
miin kysymyksiin tulleet vastaukset ryhmiteltiin aineistosta esiin nousseiden teemojen mukaisesti (Hirsjärvi ym. 2013, 224). Teemoittelun lähtökohtana oli etsiä aineistosta olennaiset ja kiinnostavimmat asiat, jotta tutkimuksen tarkoitukseen ja tavoitteeseen saataisiin vastaukset.

Merkintöjen apuvälineeksi tehtiin värikoodisto erottamaan samankaltaisuuksia sekä niistä kerättävät informaatiot. Vastaukset koottiin yhteen värikoodien mukaan, ja lisäksi erottelu tehtiin Jyväskylän ja Äänekosken välillä erilliselle Microsoft Word -tiedostolle. Näiden perusteella muodostettiin yläteemat ja tarkemmat alateemat (Kuvio 1). Tutkimuksen yläteemoiksi nousivat syyt perhetyön alkamiselle lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain mukaiseen perhetyöhön, sekä miten sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukainen perhetyö

eroavat toisistaan. Näiden teemojen alateemoiksi nousivat *tavoitteellisuus, keskusteleminen, vanhempien uupumus, vanhempien päihteiden käyttö ja vanhempien mielenterveysongelmat*.

Kuvio 1. Aineiston teemat

5.5 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön tekijöiden omat asenteet tai mielipiteet eivät saa vaikuttaa aineistonanalysointiin. Lisäksi tutkijoilla ei saisi olla sitoumuksia tutkimuksen yhteistyökumppaniin tai haastateltavaan kohderyhmään. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 159-165.) Tutkimukseen osallistuvien henkilöiden osallistumisen pitää olla vapaaehtoista (Hirsjärvi ym. 2013, 25). Opinnäytetyön sähköisessä kyselyssä vastaukset on annettu nimettömästi sekä sukupuolettomasti, jolloin itsemääräämisoikeus, henkilön tunnistamattomuus ja henkilön kunnioitus toteutuivat.

Lähteinä on käytetty uusinta löytynyttä tietoa ja internet-sivujen luotettavuuden osalta on oltu hyvin kriittisiä. Kirjoittajien ja julkaisijoiden luotettavuus on otettu huomioon esimerkiksi käyttämällä arvostettuja julkaisijoita sekä

mahdollisimman vähän oppikirjamateriaalia. Kirjoittamisessa vältettiin suorien lainauksien käyttämistä. Joissakin kohdin lakien tulkinnassa hyödynnettiin suoria lainauksia, jotta lain tarkoitus ei muuttunut kirjoittajien omiksi tulkinnoiksi. Kaikki lähdeviittaukset merkittiin opinnäytetyöhön oikeaoppisesti ja lähteet kirjattiin viipymättä, jotta ne eivät millään muotoa sekoittunut toisiinsa tai muutoin unohtunut merkitä. Kyselylomakkeen luotettavuus testattiin sosiaalialan opiskelijoista koostuvassa ryhmässä, jonka jälkeen heidän vastaukset nollattiin Webropolista. Kohderyhmältä ei noussut epäselvyyksiä koskien kyselyämme.

Tässä tutkimuksessa luotettavuuteen vaikutti heikentävästi vastaajien pieni määrä, joka vaikutti aineiston kokoon. Tämän vuoksi analyysiä ei voi tehdä yleistävällä tasolla, vaan se on suuntaa antava.

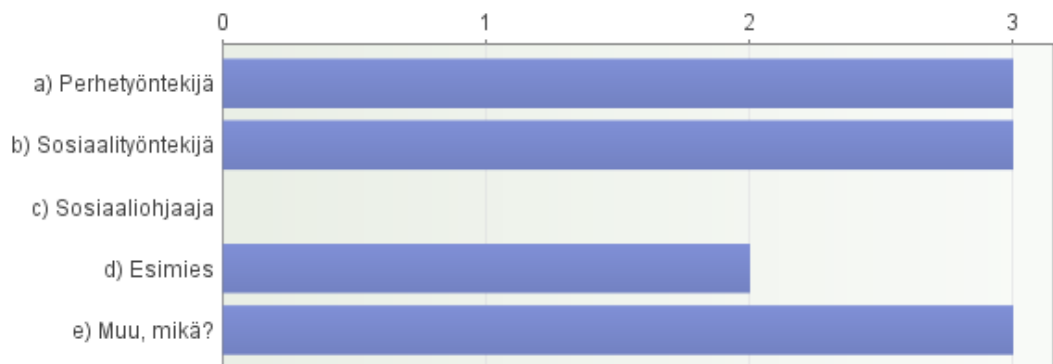
Opinnäytetyö toteutettiin parityönä tutkimuksen aiheen laajuuden vuoksi. Tutkimuksen luotettavuus parani, koska näin ollen työhön saatiin kahden ihmisen eettinen ja kriittinen pohdinta, lähdemateriaalia sekä tutkimuksen analyysiä tehdessä.

Tutkimuksen tuloksien analysoinnissa luotettavuus on otettu huomioon nimeämällä jokainen vastaus "JKL1" "JKL2" tai "ÄKI1"" ÄKI2", jotta vastaukset eivät sekoittuisi keskenään.

6 Tutkimuksen tulokset

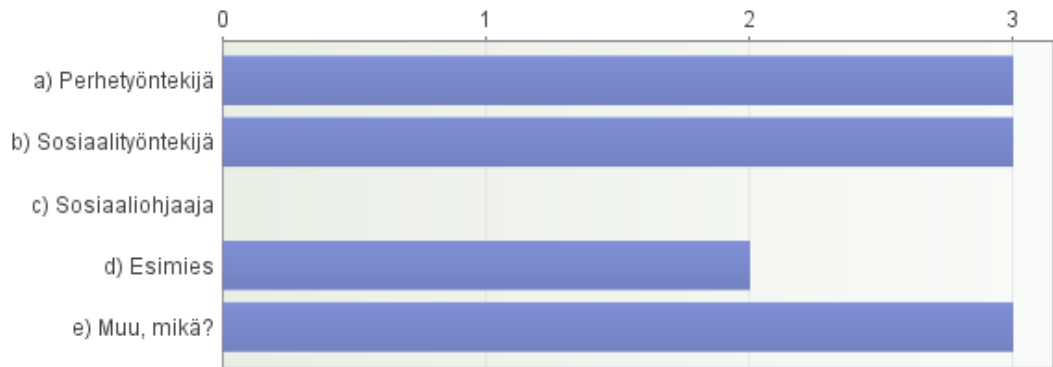
6.1 Esitiedot vastaajista

Vastaajia kyselyyn oli useista eri ammattinimikkeistä. Perhetyöntekijän ja sosiaalityöntekijän ammattinimikkeellä kyselyyn vastasi molemmista kolme kappaletta. Esimiehiä oli kaksi kappaletta. Näiden lisäksi vastaajia oli ammattinimikkeillä varhaisen tuen perheohjaaja, palveluohjaaja sekä perheohjaaja. Näillä nimikkeillä oli vastaajia kutakin yksi ja ne ovat vastauksissa kohdassa muu, mikä. (Kuvio 2.)

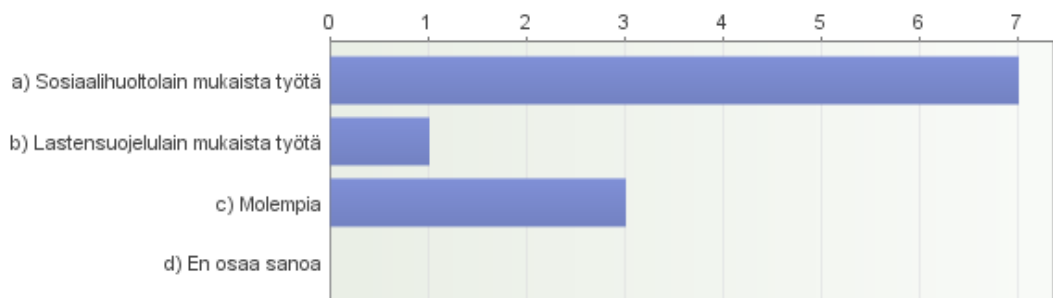
Kuvio 2. Vastaajien ammattinimikkeet

Sähköiseen kyselyyn vastanneet olivat työskennelleet nykyisessä ammatissaan hyvin eri pituisia ajanjaksoja. Joukossa oli sekä vasta-aloittaneita, sekä jo pidemmän aikaa työskennelleitä ammattilaisia. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Vastaajien työsuhteen pituus

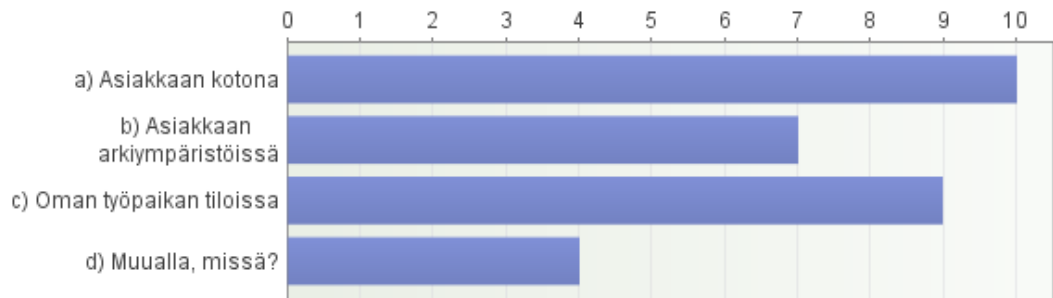
Vastaajista suurin osa teki vain sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä. Vastaajista yhteensä neljä teki lastensuojelulain mukaista perhetyötä. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Vastaajien työtehtävän luonne

Vastausten perusteella perhetyö tapahtuu suurimmaksi osaksi perheen kotona ja oman työpaikan tiloissa. Neljä vastaajista ilmoitti perhetyön tapahtuvan muualla kuin asiakkaan kotona, arkiympäristössä tai oman työpaikan toimipisteellä. Näitä toimintaympäristöjä olivat palaverit muissa yksiköissä, yhteistyötahojen kuten virastojen, koulujen ja päiväkotien toimitilat. (Kuvio 5.)

Sekä sosiaalihuoltolain mukaista, että lastensuojelulain mukaista perhetyötä näytetään tekevän kuitenkin pääosin asiakkaan kotona.

Kuvio 5. Perhetyön toimintaympäristöt

6.2 Miten perhetyön muodot eroavat toisistaan

Vastauksista nousi esille, että lastensuojelulain mukaisen ja sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön määrittelylle on työntekijöiden mielestä tarvetta. Tämä tuli ilmi seuraavista vastauksista:

"Määrittely lastensuojelun ja shl välillä on tärkeää..." (JKL2)

"Eroa on välillä vaikea määrittää." (JKL2)

"Perhetyön ja tehostetun perhetyön kuvaaminen ja sanoittaminen on asiakkaalle tärkeää. Työntekijät jotka tekevät molempia, se on myös oleellista eri roolien hyvään hahmottamiseen." (ÄKI7)

Kantoluodon ja Hedmanin (2017) tekemän sosiaalisen raportin mukaan, Vantaan kaupungin koulukuraattorit, lastensuojelun avohuollon työntekijät sekä

aikuissosiaalityön työntekijät kokivat tarvitsevansa enemmän tietoa siitä, että minkälaisilla perusteilla ja millaisissa tilanteissa sosiaalihuoltolain mukaiseen perhetyöhön ohjataan. Epävarmuutta aiheutti esimerkiksi työntekijän työhistorian puuttuminen lapsiperheiden kanssa työskentelystä. Lisäksi sekavuutta saattoi aiheuttaa lapselle tai aikuiselle käynnissä oleva arviointityöskentely, jonkin muun palvelun mukaisesti, jolloin määrittäminen sosiaalihuollon tai lastensuojelun mukaiseen perhetyöhön oli haastavaa. (Kantoluoto ja Hedman 2017, 12-14.)

Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö on käytännön tasolla perheiden kanssa ohjaamista, neuvontaa, keskustelua ja mallintamista liittyen erilaisiin haasteellisiin elämäntilanteisiin kuten raskausaika, imetys, lastenkasvatus sekä koulunkäyntiongelmät. Yhdessä vastauksessa nousi esille, että sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö on myös toiminnallista tekemistä koko perheen tai perheen lasten kanssa. Useassa vastauksessa tuli ilmi, että sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä toteutetaan käytännössä asiakasperheen omien tarpeiden mukaisesti, ja perhe on saattanut itse pyytää apua elämäntilanteeseensa.

”Perhetyö on kohtaamista, perheen auttamista yhdessä perheen kanssa ongelmista eteenpäin.” (JKL1)

”shl-käynnit perustuvat myös asiakkaan omaan taivaaseen saada apua” (ÄKI6)

”Perheessä käydään ohjauskäynnillä, jossa käsitellään perheen esiin nostamia asioita, joissa he tarvitsevat tukea” (JKL4)

Sosiaalihuoltolain 6§ velvoittaa kunnat tarjoamaan neuvontaa, sekä ohjausta kuntalaisilleen sosiaalihuollollisissa asioissa, erityisesti kun kyseessä ovat lap-

set ja nuoret tai erityistä tukea tarvitsevat (L 1301/2014, 6§). Näin ollen voi todeta tutkimuksen vastausten perusteella, että Jyväskylän sekä Äänekosken kunnissa pyritään tekemään sosiaalihuoltolain mukaista ohjaus- ja neuvontatyötä.

Sähköiseen kyselyyn vastanneista seitsemän työntekijää teki vain sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä. Heistä viisi, eivät vastanneet lainkaan kysymyksiin, jotka koskivat lastensuojelulain mukaista perhetyötä. Lastensuojelulain mukaisesta perhetyöstä käytännön tasolla perheiden kanssa ei tullut vastauksia. Vastaukset olivat laajemmilla raameilla, joista ei tiettyjä käytänteitä voi irrottaa kokonaisuudesta:

”Lastensuojelulain mukainen perhetyö on kriisitilanteisiin pureutuvaa sekä korjaavaa työtä perheen kotona” (JKL3)

”Työssä on kehittämistä edelleen vahvemmin tavoitteiden mukaiseksi ja tiiviisti seurattavaksi/arvioitavaksi – interventiotyypinen mahdollisimman oikea-aikainen, lyhykestoinen ja varhainen apu on sitä mitä tavoitellaan” (ÄKI7)

Lastensuojelulain mukainen perhetyö näyttäisi tutkimukseen osallistuneiden vastausten perusteella eroavan sosiaalihuoltolain mukaisesta perhetyöstä tavoitteellisuudellaan. Kolmessa vastauksessa nostettiin esille tavoitteiden tarkastelu palaverissa kolmen kuukauden välein. Vastauksista nousi esille, että tavoitteet työskentelylle suunnitellaan yhdessä perheen kanssa, mutta sosiaalityöntekijä ja perhetyöntekijä ohjaavat tavoitteita kohti oikeaa päämäärää. Myös asiakastyön kirjaaminen nousi yhdessä vastauksessa eroksi verrattaessa lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä.

"...tavoitteiden asettelu on myös perheen kanssa tehtävää, mutta myös ls sosiaalityöntekijä ja perhetyöntekijän ohjaamaa suhteessa ls ilmoituksen antamaan huoleen" (ÄKI7)

*"Asiakkuus kestää vähintään 3kk mutta tarvetta arvioidaan palavereissa, jotka sovi-
taan etukäteen"* (ÄKI6)

*"...tehostettu perhetyö kirjataan tarkemmin ja kirjausta tehdään myös työn tutkivan
ja tukevan luonteen mukaisesti vahvemmin yhteistyössä perheen kanssa..."* (ÄKI7)

Tutkimuksessa yhtenä erona lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain mukaisessa perhetyössä nousi esille asiakkuuden kesto, sekä tapaamisten tiheys. Sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön asiakkuuden keston kerrottiin vaihtelevan perheen tarpeen mukaan yhdestä tapaamisesta tai puhelusta, aina yhteen vuoteen asti. Neljässä vastauksessa tuli ilmi, että asiakkuuden pituus on kolmesta kuukaudesta aina yhteen vuoteen. Neljä vastaajaa kertoi asiakastapaamisia olevan joka viikko. Myös neljässä vastauksessa kerrottiin asiakastapaamisia olevan 1-2 kertaa kuukaudessa.

"...perheohjaajat käyvät perheissä n. joka toinen viikko-kerran kuukaudessa. Asiakkuudet kestävät yhdestä kotikäynnistä vuosiin. Keskimäärin perhe tulee autetuksi 4-6 käynnillä." (JKL1)

"Shl työssä perheen haaste on usein tilapäisempi ja nopeammin korjautuva." (ÄKI5)

Poikkeuksena nousi yhdessä vastauksessa tapaamisia olevan 1-4 kertaa viikossa sosiaalihuoltolain mukaisessa perhetyössä, jos perheessä on ollut esimerkiksi kriisitilanne.

”Esimerkiksi äidin tukeminen, jos joku kriisi on kohdannut. 1-4 kertaa viikossa käynnit. shl-käynnit perustuvat myös asiakkaan omaan taivaaseen saada apua” (ÄKI6)

Vastauksissa nousi esille, että lastensuojelulain mukainen perhetyö kestää aina vähintään yhden kuukauden. Kaksi vastaajaa määritteli kestoksi yhdestä kolmeen kuukauteen ja kolme vastaajaa kertoi asiakkuuden kestävän kolmesta kuukaudesta yhteen vuoteen. Kahdessa vastauksessa kerrottiin asiakkuuden kestävän useita vuosia ja yhdessä mainittiin kestoksi ”tarpeen mukaan”. Jokainen lastensuojelun mukaista perhetyötä tekevä kertoi asiakastapaamisia olevan viikoittain. Yhdessä vastauksessa kerrottiin olevan tapaamisia 1-2 kertaa viikossa ja yhdessä kerrottiin tapaamisia olevan useita kertoja viikossa. Kahdessa vastauksessa nousi ilmi, että tapaamiset saattavat kestää jopa koko päivän.

Sähköiseen kyselyyn vastanneet työntekijät nostivat esille, että lastensuojelulain mukaisessa perhetyössä perheiden ongelmat ovat haasteellisempia, koska ongelmat ovat kasaantuneet ja ne ovat monisyisempiä kuin sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön asiakkuuksissa. Lastensuojelulain mukainen perhetyö aloitetaan, kun on selkeästi huoli lapsen turvallisuudesta. Vastaajat nostivat myös esille, että sosiaalihuoltolain mukaisessa perhetyössä perheet ovat motivoituneita, koska ovat saattaneet itse pyytää apua haasteelliseen elämän tilanteeseensa. Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö on vapaaehtoista, kun lastensuojelun mukainen perhetyö on ”pakollista”. Kahdessa vastauksessa nousi esille, että lastensuojelun mukaisen perhetyön asiakkaat ovat haasteellisempia, koska saattavat suhtautua negatiivisesti perhetyöhön. Kuitenkin vastauksista nousi esille, että kun asiakkuus on jatkunut jonkin aikaa, ovat asiakasperheet olleet yleensä tyytyväisiä saamaansa perhetyöhön.

"Näen, että lastensuojelun perhetyö on tiiviimpää... Perheen lapset ovat "välittömässä vaarassa" " (JKL2)

"Myös lastensuojeluperheet ovat usein tyytyväisiä saamaansa apuun ja tukeen, kunhan asiakkuus on päässyt alkuun." (ÄKI6)

6.3 Perhetyön alkamisen perusteet

Tutkimuksessa nousi selvästi esille eroavaisuudet lastensuojelulain ja sosiaali- huoltolain mukaisten perhetyön aloittamisessa. Sosiaalihuoltolain perhetyö alkamisen perusteita olivat muun muassa univaikeudet lapsella tai vauvalla, lasten käyttäytymisongelmat, kasvatusongelmat, vanhemmuuden tukeminen ja vanhempien väsymys sekä uupuminen.

"Joskus vanhemmilla on vaikeuksia lapsen kasvatukseen ja hoitoon liittyvissä asioissa" (ÄKI4)

"Vauvojen ja pienten lasten univaikeudet, vauvojen ja pienten lasten ruokailuun liittyvät haasteet, vanhemmuudet haasteet, kasvatusongelmat – tarvitaan tukea kasvatustasioissa..."(JKL1)

Vahvimmin vastauksista nousi esille vanhempien väsymys ja uupuminen, jonka oli seitsemän vastaajaa nostanut perusteeksi aloittaa sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö.

"Kasvatukseen ja vanhemmuuden tukemiseen liittyvät asiat. Joko vanhemmilla on uupumusta tai tunnetta, ettei pärjää lapsen kanssa" (JKL4)

"Vanhemman jaksaminen haastavassa elämäntilanteessa yleisin syy. Lapset yleensä alle 10v." (ÄKI2)

Lastensuojelulain mukaisen perhetyön alkamisen perusteita olivat muun muassa huoli lapsen turvallisuudesta, vanhempien päihdeongelmat tai päihdeongelmat perheessä, vanhempien mielenterveysongelmat tai mielenterveysongelmat perheessä sekä perheen sisällä koettu väkivalta. Sähköisestä kyselystä saaduista vastauksista, päihteitä ei oltu eroteltu alkoholiin, lääkkeiden väärinkäyttöön tai huumeisiin, vaan niistä puhuttiin jokaisessa vastauksessa käsitteellä päihteet.

"Lapsen turvattomuus, kasvun ja kehityksen vaarantuminen. Vanhemman päihde- ja mielenterveysongelmat, joista seuraa väsymystä ja kyvyttömyyttä huolehtia perheen arjesta" (ÄKI1)

Lisäksi vastauksissa oli mielenterveysongelmat nimetty vanhempien haasteiksi tai ilmaistu niin, että niitä on perheessä jollakulla. Sama koski myös päihteiden käyttöä. Osa vastauksista oli kohdistettu vanhempien päihteiden käytölle ja osassa vastauksista oli määritetty päihteiden käyttö jonkin perheen jäsenen ongelmaksi.

"Perheen haasteet elämänhallinnassa, haasteina mm. päihteet ja mielenterveysongelmat" (ÄKI5)

Vastauksista selvinneet erot perhetyön alkamisen perusteissa lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain välillä olivat selviä. Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö voi alkaa, kun joku perheenjäsen tarvitsee tukea, apua ja opastusta arjessa. Tuki on vapaaehtoista perheille ja yleensä perheet pyytävät itse apua.

Tilanteeseen pyritään reagoimaan varhaisessa vaiheessa, jotta perhe saisi tukea nopeasti, eikä tilanne pahenisi.

”shl-apua annetaan varhaisemmassa vaiheessa” (ÄKI1)

Lastensuojelulain mukaiselle perhetyölle aloittamisen perusteet olivat raskauttavampia. Haasteet perheessä nähtiin niin isoina, että lapsen tai lapsien turvallisuus oli vaarassa.

”Ongelmat ovat kasautuneet ja Shl:n mukaisille tuilla ei ole enää vaikutusta perheen elämään. Lapsesta on suuri huoli ja hänen elämänsä pitää turvata” (JKL1)

Lammi-Taskulan ja Karvosen (2014) mukaan, vanhemmat kokivat suurimpana haasteena perheen taloudellisen tilanteen, vuoden 2012 Lapsiperhekyseilyssä (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 218-220). Kuitenkaan taloudelliset syyt, eivät nousseet kyselyn vastauksista kertaakaan esille, kysyttäessä syitä perhetyön aloittamisen perusteille lastensuojelulain tai sosiaalihuoltolain mukaisesti. Kantoluodon ja Hedmanin (2017) tekemän sosiaalisen raportin mukaan Vantaan kaupungin sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön aloittamisen toiseksi suurin taustatekijäisyys oli yksinhuoltajuus (Kantoluoto ja Hedman 2017, 16). Kyselyn vastauksista ei nostettu esille kertaakaan yksihuoltajuutta perusteena perhetyön aloittamiselle lastensuojelulain tai sosiaalihuoltolain mukaisesti.

6.4 Johtopäätökset perhetyön eroista Jyväskylässä ja Äänekoskella

Kyselyn tuloksista voi tulkita, että Äänekosken ja Jyväskylän kunnan perhetyön käytännöt ovat hyvin samankaltaisia. Asiakkuudet alkavat samoista

syistä ja asiakkuuden kesto sekä asiakkaiden tapaamistiheys ovat samantyyppisiä. On syytä kuitenkin muistaa, että vastauksia kyselyyn tuli vähän. Molemmat kunnat ovat mukana Keski-Suomen Lapsi – ja perhepalveluiden muutosohjelmassa. Tämä ei anna vertailunäkökulmaa sellaisen kunnan kanssa, joka ei ole mukana muutosohjelman pilottikuntana. Jyväskylän yksi vastaajainosti esille lastensuojelun asiakkaaksi pääsemisen olevan joskus haasteellista, koska lastensuojelun työntekijät, eivät näe perheen haasteita samalla tavalla, kuin sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä tekevät työntekijät. Jyväskylän vastaajista kolme (vastaajia yhteensä neljä) nosti esille sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön alkamisperusteeksi unikoulun tai nukkumisongelmat. Äänekosken vastauksista ei noussut yhdessäkään tätä samaa syytä perhetyön alkamisen perusteeksi. Äänekosken vastaajista kaksi (vastaajia yhteensä seitsemän) nosti esille, että Äänekoskella perhetyöntekijät saattavat tehdä sekä sosiaalihuoltolain mukaista, että lastensuojelulain mukaista perhetyötä. Tätä samaa asiaa ei noussut Jyväskylän vastauksista esille.

”Lastensuojelun asiakkaaksi on nykyisin melko ”vaikea päästä”. Joidenkin perheiden kohdalla tarve tiiviimpää, lastensuojelulain mukaiseen perhetyöhön nähdään tarpeelliseksi, mutta lastensuojelu ei näe asiaa aina samoin” (JKL2)

”Äänekoskella sama perhetyöntekijä saattaa eri vaiheissa tehdä samassa perheessä ensin toista, sitten toista työmuotoa” (ÄKI7)

Äänekosken vastauksista yhdessä kerrottiin sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä olevan 1-4 kertaa viikossa, joka poikkesi Jyväskylästä tulleisiin vastauksiin, koskien samaa perhetyön muotoa. Kananoja (2018, 14) selvityksen mukaan lastensuojelun kuormittavuuden lieventämiseksi tulisi tehdä ratkaisuja ennen maakuntamuutosta. Kananoja (2018, 14-18) ehdottaa ratkaisuksi muun muassa sijaispoolia maakunnallisella tasolla sekä moniammatilliseen

tiimityöhön panostamista. Sosiaalityön kuormittavuutta voidaan myös vähentää hyödyntämällä lastensuojelukentällä päihde- ja mielenterveystyöntekijöitä, jolloin myös rekrytoitavien ihmisten määrä kasvaa. Monissa lastensuojelun kehittämistä koskevissa dokumenteissa ja keskusteluissa tulee julki varhaisentuen ja ehkäisevien palveluiden tärkeä rooli lastensuojelutyössä. Yhtenä ratkaisuna lastensuojelun kuormittamisen vähentämiseksi tulisi lisätä perheille tehtävää kotipalvelua sekä perhetyötä sosiaalihuoltolakiin nojaten. Tämä vähentäisi huomattavasti lastensuojelulain mukaista tehostettua perhetyötä sekä sijaishuollon kustannuksia. Kuntien kokemusten perusteella tämä on vähentänyt lastensuojelun työntekijöiden työkuormaa. (Kananoja 2018, 19-21.)

7 Pohdinta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella, mitkä perusteet vaikuttavat uudistetun sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaisen perhetyön tarjoamiseen asiakkaalle, sekä selvittää, eroaako käytännöt Jyväskylän ja Äänekosken kunnissa. Sähköiseen kyselyyn ei tullut vastauksia niin paljon, kuin olisi ollut suositeltavaa. Tutkimus oli kuitenkin onnistunut, koska perhetyön käytännöistä saatiin kerättyä tietoa.

Tämän kaltainen tutkimus kannattaisi toteuttaa laajemmalla otannalla useammalle eri kunnalle. Näin saataisiin maanlaajuista vertailua uudistetun sosiaalihuoltolain tuomien muutosten vaikuttavuudesta ja siitä, kuinka muutokset ovat toteutuneet käytännössä. Samalla saataisiin tietoa, miten osa lastensuojelulain avohuollon palveluista on saatu siirrettyä sosiaalihuoltolain uudistuk-

sen yhteydessä osaksi sosiaalihuoltolainpalveluita. Nämä palvelut olivat ehkäisevän tuen, sekä varhaisen tuen palveluita, joilla on pyritty vastaamaan akuuttiin tarpeeseen esimerkiksi lapsiperheille saatavaan tukeen perhetyön muodossa. Lisäksi kattava, jopa koko Suomen laajuinen tutkimus antaisi tietoa siitä, millaisia eroavaisuuksia palveluilla on eri kunnissa ja miten kunnat ovat lähteneet toteuttamaan esimerkiksi uudistetun sosiaalihuoltolain perhetyötä, koska uudistunut sosiaalihuoltolaki on ollut voimassa vasta kolme vuotta tätä tutkimusta tehdessä. Tällaisesta tutkimuksesta saataisiin lisäksi tietoa, onko sosiaalihuoltolain uudistus vaikuttanut lastensuojelullisiin haasteisiin ja lastensuojelulain perhetyön nykyiseen tilanteeseen toivotulla tavalla vai ei.

Kattavammalle tarkastelulle olisi tarvetta, jotta saataisiin selville, toteuttaanko varhaisen sekä ehkäisevän tuen palveluita tasa-arvoisesti jokaisessa kunnassa. Jos kunnissa on suurehkoja eroja palveluiden saamisessa, asettaa tämä asiakkaan eriarvoiseen asemaan, riippuen siitä, mihin kuntaan hän kuuluu. Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut kuuluvat olla jokaisen suomenkansalaisen subjektiivinen oikeus, joten niissä ei saisi olla huomattavia eroavaisuuksia kuntien välillä.

Tutkimuksesta nousi useita mielenkiintoisia teemoja, joita voisi tutkia tarkemmin. Esimerkiksi vanhempien uupumus ja väsymys nousivat vahvimmin esille tutkimuksessa perhetyön alkamisen syyksi. Tätä aihetta voisi tutkia tarkemmin siitä näkökulmasta, mitkä syyt aiheuttavat vanhempien uupumusta ja väsymystä. Tutkimusaiheesta voisi helpottaa tunnistamaan vanhempien uupumisen helpommin sekä tuoda uusia keinoja perhetyölle näiden perheiden kanssa työskentelyyn.

Sähköiseen kyselyyn tuli odotettua vähemmän vastauksia. Kananojan (2018, 10-11) selvityksessä tuli ilmi, että sosiaalialan työntekijät ovat kuormittuneita työtaakkansa alla. Työn haasteellisuutta ovat lisänneet esimerkiksi varhaisen-tuen palveluiden ja ehkäisevän lastensuojelutyön puutteet.

Yhtenä syynä tutkimuksen vastausten vähäisyyteen voisi olla työntekijöiden kiire. Yhdessä kyselyn vastauksessa vastaaja nosti esille, että vastaus on an-nettu kiireessä, mutta jos ei olisi vastannut nyt, niin olisi ehkä jäänyt vastaa-matta kokonaan.

Sosiaalityötä tekevät työntekijät ovat avainasemassa rakenteellisen sosiaali-työn kehittämisenä, koska he näkevät parhaiten palveluiden epäkohdat, sekä toimivat asiat uudistusten yhteydessä. Tutkimuksen sähköisen kyselyn luonne mahdollisti vastaajille hyvän mahdollisuuden antaa palautetta nykyi-sestä palveluidemme tasosta ja niiden eroavaisuuksista kehityskohtineen. Tä-män kaltaista palautetta olisi ensisijaisen arvokasta saada mahdollisimman isolta vastaajamäärältä, koska rakenteelliseen sosiaalityöhön ja sen kehittämi-seen pystytään parhaiten vaikuttamaan palautteesta, joka tulee käytännön ta-solta. Tutkimuksella olisi voinut olla suurempi merkitys saada tietoa raken-teellisen sosiaalityön epäkohdista, sekä onnistumisista, jos sähköiseen kyse-lyyn olisi tullut enemmän vastauksia.

Lähteet

Alatalo, M. Lappi, K ja Petrelius, P. 2017. Lapsikeskeinen suojele ja perheen toimijuuden tukeminen lastensuojelun perhetyössä ja perhekuntoutuksessa - Kohti monitoimijaista, yhteistä perhetyötä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 15.11.2017.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134616/URN_ISBN_978-952-302-859-3.pdf?sequence=1

Alhanen, K. 2014. Vaarantunut suojelevalta – Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 24/2014. Viitattu 26.1.2018.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116722/URN_ISBN_978-952-302-278-2.pdf

Asiakassuunnitelma. 2018. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 25.1.2018. <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/palvelutarpeen-arviointi-ja-asiakkuus/asiakassuunnitelma>

Cheal, D. 2002. Sociology of Family Life. New York : Palgrave

Daly, M. Bray, R. Bruckauf, Z. Byrne, J. Margaria, A. Pecnik, N ja Samms-Vaughan M. 2015. Family and Parenting Support – Policy and Provision in a global Context. Viitattu 15.4.2018. https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/01%20family_support_layout_web.pdf

Ennaltaehkäisevä perhetyö. 2018. Pohjois-Satakunnan peruspalvelukuntayhtymä. Viitattu 16.4.2018.

<http://www.eposa.fi/palvelut/perhepalvelut-2/ennaltaehkaiseva-perhetyo/>

Ehkäisevä perhetyö. 2018. Joutsa – lasten ja perheiden palvelut. Viitattu 16.4.2018. <http://www.joutsa.fi/sosiaalipalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/ehkaiseva-perhetyo/>

Golombok, S. 2015. Modern Families: Parents and Children in New Family Forms. Cambridge: Cambridge University Press.

Heino, T. 2010. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Lastensuojelun ytimissä. Toim. Bardy, M. 73. Viitattu 22.1.2018.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80060/3e955ab5-14e4-4478-8b72-cfa482210151.pdf?sequence=1>

- Heino, T. Hyry, S. Ikäheimo, S. Kuronen, M ja Rajala, R. 2016. Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa-hankkeen (2014-2015) päätulokset. Raportti 3/2016. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 3.1.2018.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130536/URN_ISBN_978-952-302-644-5.pdf?sequence=1
- Heinonen, H. 2016. Lastensuojelun haasteet nyky-yhteiskunnassa. Video. Youtube. Viitattu 25.1.2018. <https://www.youtube.com/watch?v=d-NbkiSgOhs>
- Hirsjärvi, S. ja Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press
- Hirsjärvi, S. Remes, P. ja Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 15.-17.painos. Porvoo: Bookwell Oy
- Huostaanotto ja sijoitus. N.d. Jyväskylän kaupunki. Viitattu 15.1.2017.
<http://www.jyvaskyla.fi/sosiaalipalvelut/lastensuojelu/huostaanotto>
- Hämeen-Anttila, L. 2017. Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut. Teoksessa Sosiaalityönkäsikirja. 216-246. 4. uudistettu laitos. Toim. Kananoja, A. Lähteinen, M. ja Marjamäki, P. Tallinna: Tietosanoma
- Jokinen, K. 2017. Ydinperheestä monimuotoisiin perheisiin. Teoksessa Perhe ja avioliitto muutoksessa. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 127. Toim. Hytönen, M. 126. Kuopio: Kirkon tutkimuskeskus
- Järvinen, R. Lankinen, A. Taajamo, T. Veistilä, M. ja Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi: perhetyön arkea. 2.uudistettu painos. Porvoo: Edita Publishing Oy
- Kantoluoto, A. & Hedman, J. 2017. Sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön rajapinnat – Sosiaalisen raportoinnin pilotti vantaan perhepalveluissa. Viitattu 16.4.2018.
https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/135436_sosiaalihuoltolain_mukaisen_perhetyon_rajapinnat_sosiaalisen_raportoinnin_pilotti_vantaan_perh.pdf
- Kananoja, A. 2018. Selvityshenkilön arvio lastensuojelun henkilöstön riittävydestä ja ratkaisuehdotukset kuormituksen vähentämiseksi. Valtioneuvosto. Selvitystyö. Viitattu 11.4.2018.
<http://valtioneuvosto.fi/documents/1271139/6184550/Selvityshenkil%C3%B6n+arvio+lastensuojelun+kuormitus+FINAL+050318.pdf/a489a36e-7c2f-4ac7-9372->

[6bb221d2705e/Selvityshenkil%C3%B6n+arvio+lastensuojelun+kuormitus+FIN
AL+050318.pdf.pdf](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L12)

Kupiainen, A. & Holmberg, M. 2011. Teoksessa Fågel, S., Jonsson, M., Korvela P. & Kupiainen A. (toim.) Arki haltuun – Sekvenssimenetelmä perhetyössä. Helsinki: Väestöliitto

Kurttila, T. 2014. Lapsiasiavaltuutetun lausunto sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain uudistamisesta. Viitattu 24.4.2018. <http://lapsiasia.fi/tata-mielta/lausunnot-2/lausunnot-2014/lapsiasiavaltuutetun-lausunto-sosiaalihuoltolain-ja-lastensuojelulain-uudistamisesta/>

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Finlex. Viitattu 29.12. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L12>

L 30.12.2014/1301. Sosiaalihuoltolaki. Finlex. Viitattu 18.11.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp450065840>

Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.) ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Juvenes Print

Lapseton aviopari on yleisin perhetyyppi. 2017. Vuosikatsaus 2016. Helsinki: Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto, Perheet 2016. Viitattu 15.2.2018. https://stat.fi/til/perh/2016/02/perh_2016_02_2017-11-24_kat_001_fi.html

Lapsiperheissä 39 prosenttia väestöstä. 2017. Vuosikatsaus 2016. Helsinki: Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto, Perheet 2016. Viitattu 15.2.2018. https://stat.fi/til/perh/2016/02/perh_2016_02_2017-11-24_kat_003_fi.html

Lastensuojelu. N.d. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 29.12.2017. <http://stm.fi/lastensuojelu>

Lastensuojelu. 2015. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 29.12.2017. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/pe-ruspalvelut/ehkaiseva_lastensuojelu

Lastensuojelun käsittelyajat 1.4-30.9.2017. 2017. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Tilastoraportti 44/2017. Viitattu 30.12.2017. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135629/TR44_17.pdf?sequence=5

Lastensuojelun laatusuositus. 2014. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4. Viitattu 29.12.2017. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70275/URN_ISBN_978-952-00-3488-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lastensuojelun palvelujärjestelmä. 2016. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 1.1.2018. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyopro- sessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-palvelujarjestelma>

Myllärniemi, A. 2007. Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytän-
tönä-jäsennyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Heikki Waris- ins-
tituutti. Viitattu 12.4.2018. http://www.socca.fi/files/90/Lastensuojelun_perhe- tyo_ammattikaytantona.pdf

Palvelutarpeen arviointi, 2018. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 23.1.2018. <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/so- siaalipalvelut/palvelutarpeen-arviointi-ja-asiakkuus/palvelutarpeen-arviointi>

Perhetyö, 2017. Kuntayhtymä kaksineuvoinen. Viitattu 16.4.2018. <https://www.kaksineuvoinen.fi/fi/palvelut/perhe-ja-sosiaalipalvelut-2/perhe- tyo/>

Perhetyö. 2018. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 29.1.2018. <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipal- velut/perhetyo>

Puromäki, H. Kuusio, H. Tuusa, M ja Karjalainen, J. 2016. Sosiaalihuoltolaki ja sosiaalinen kuntoutus – Kuntakyselyn tulokset. Terveyden ja hyvinvoinnin
laitos. Viitattu 23.1.2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131975/Sosiaalihuoltolaki_Tyo_4 7-2016_net.korj%20240217.pdf?sequence=1

Pölkki, P. Vornanen, R. ja Colliander, R. 2016. Critical factors of intensive family work connected with positive outcomes for child welfare clients. European Journal of Social Work. Artikkel. Viitattu 12.4.2018. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13691457.2015.1137868>

Räty, T. 2015. Lastensuojelulaki: Käytäntö ja soveltaminen. 3. uudistettu pai-
nos. Porvoo: Edita

Rönkkö, L. ja Rytönen, T. 2010 Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro

Saraviita, I. 2000. Perustuslaki 2000. Kommentaarioteos uudesta
valtiosäännöstä Suomelle. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus

Sihvonen, K. 2014. Asiakkuuden päättymisen lastensuojelun avohuollon
sosiaalityössä. Käytäntötutkimus. Helsingin yliopisto. Viitattu 29.1.2018.

http://www.socca.fi/files/4000/Asiakkuuden_paattaminen_lastensuojelun_avo_huollon_sosiaalityossa_Kati_Sihvonen_2014.pdf

Sinko, P. ja Muuronen K. 2013. Olisiko jo tekojen aika? Lastensuojelun asiakastyössä toimivien näkemyksiä lastensuojelun nykytilasta. Lastensuojelun keskusliitto ja Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia. Viitattu 10.4.2018.

https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Olisiko_jo_tekojen_aika.pdf

Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. N.d. Talentia. Viitattu 29.12.2017.
<http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>

Sosiaalihuollon toteuttaminen. 2016. Valvira. Viitattu 30.12.2017.

<http://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-toteuttaminen#saadokset>

Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö. N.d. Kallio – peruspalvelukuntahtymä. Viitattu 6.1.2018.

<http://www.kalliopp.fi/sosiaalihuoltolain%20mukainen%20perhety%C3%B6>

Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. 2017. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. Viitattu 28.12.2017.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaali_huoltolain%20soveltamisopas.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sosiaalihuolto suomessa. 2006. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. Viitattu 28.12.2017.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70027/Es200611.pdf?sequence=1>

Sosiaali- ja terveydenhuollon lakisääteiset palvelut. 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. Viitattu 29.12.2017.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70009/Es200507.pdf?sequence=1>

Taskinen, S. 2012. Lastensuojelulain soveltaminen. 1.-2.painos. Helsinki: Sanoma Pro

Tirkkonen, T. 2015. Perhetyö. Terveyden ja hyvinvoinnilaitos. Viitattu 7.1.2018. <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/perhetyo>

Toimintasuunnitelma 2016. 2016. Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 25.1.2018. <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Toimintasuunnitelma-2016.pdf>

Tuomi, J. ja Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Euroopan Unioni: Tammi

Vanhemmuuteen valmistautuminen. 2017. Helsingin kaupunki. Viitattu 17.4.2018. <https://www.hel.fi/sote/perheentuki-fi/vanhemmuus-ja-parisuhde/uusille-vanhemmille/>

Valjakka, E. 2016. Vain lakiko lasta suojelee. Väitöskirja. Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta. Viitattu 2.1.2018. <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/124096/Valjakka%20VK.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Vilén, M., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Seppänen, S. & Tapio, N. 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Kohtaamisia lapsiperheissä – Menetelmiä perhetyöhön. 10-56. Toim. M. Vilén, P. Seppänen, N. Tapio ja R. Toivanen. Helsinki: Kirjapaja

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Tammi
YK:n yleissopimus lapsen oikeuksien puolesta. 1989. UNICEF. Viitattu 29.12.2017. https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

Liitteet

Liite 1. Sähköinen kysely

jamk.fi

Opinnäytetyökysely

1. Missä seuraavista työskentelet? *

- a) Jyväskylä
- b) Saarikka
- c) Äänekoski

2. Kuinka kauan olet työskennellyt nykyisessä roolissasi? *

- a) alle 3 kuukautta
- b) 3-12 kuukautta
- c) 1-3 vuotta
- d) 4-6 vuotta
- e) yli 6 vuotta

3. Mikä seuraavista on ammattinimikkeesi? *

- a) Perhetyöntekijä
- b) Sosiaalityöntekijä
- c) Sosiaaliohjaaja
- d) Esimies
- e) Muu, mikä?

4. Mikä seuraavista kuvaa työtehtäviesi luonnetta parhaiten? *

- a) Sosiaalihuoltolain mukaista työtä
- b) Lastensuojelulain mukaista työtä
- c) Molempia
- d) En osaa sanoa

5. Millaisessa toimintaympäristössä työsi tapahtuu? *

- a) Asiakkaan kotona
- b) Asiakkaan arkiympäristöissä

c) Oman työpaikan tiloissa

d) Muualla, missä?

6. Kerro omin sanoin, millaista on tekemäsi lastensuojelulain mukainen perhetyö? *

Esimerkiksi millä tavoilla, kuinka monta kertaa viikossa, kuinka kauan asiakkuus kestää, jne.

7. Kerro omin sanoin millaista tekemäsi on sosiaalihoitolain mukainen perhetyö? *

Esimerkiksi millä tavoilla, kuinka monta kertaa viikossa, kuinka kauan asiakkuus kestää, jne.

8. Mitkä ovat yleisimpiä syitä sosiaalihoitolain mukaisen perhetyön aloittamiselle? *

9. Mitkä ovat yleisimpiä syitä lastensuojelulain mukaisen perhetyön aloittamiselle? *

10. Mitkä sinun mielestä ovat suurimpia eroavaisuuksia lastensuojelulain mukaisessa ja sosiaalihuoltolain mukaisessa perhetyössä? *

Voit vastata myös halutessasi lyhyesti ranskalaisilla viivoilla.

11. Mitä muuta haluat kertoa tai kommentoida aiheeseen liittyen? *

Tähän voit kertoa omin sanoin jos joku asia vielä nousee mieleesi.

Liite 2. Saatekirje

Hei,

Olemme kaksi sosionomi opiskelijaa ja teemme sähköistä kyselyä opinnäytetyötämme varten. Opinnäytetyömme aiheena on sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön ja lastensuojelulain mukaisen perhetyön eroavaisuuksien selvittäminen. Työmme yhteistyökumppanina toimii KSLAPE, Keski-Suomen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Olemme saaneet kunnaltanne hyväksytyt tutkimusluvan. Allekirjoittaneilta saat vielä tarvittaessa lisätietoa aiheeseen liittyen sähköpostilla.

Kyselyn tavoitteena on kerätä tietoa Jyväskylän ja Äänekosken kunnan sekä Saarikan perusturvaliikelaitoksen perhetyön palveluista. Tämän lisäksi saada tietoa millä perusteilla niitä asiakkaille tarjotaan. Tarkoituksena on, selvittää miten perhetyötä toteutetaan eri kunnissa, sekä minkälaisilla käytännöillä.

Tarkoituksena on, että kyselyyn vastaisivat kaikki esimiehet, sosiaalityöntekijät, perhetyöntekijät sekä sosiaaliohjaajat, jotka työskentelevät perhetyön parissa.

Sähköiseen kyselyyn pääsetästä linkistä:

https://www.webropolsurveys.com/S/5481EC10E80EAE46_par

Vastaamiseen kuluu arviolta 15-25 minuuttia ja kyselyyn vastaamiseen on aikaa 2.4.2018 asti.

Arvostamme suuresti käyttämäsi aikaa kyselyyn vastaamiseen.

KIITOS!

Ystävällisin terveisin,

Milla Liimatainen ja Juho Hytönen

milla.liimatainen@student.iamk.fi ja juho.hytonen@student.iamk.fi